

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет магістерської та
аспірантської підготовки
Кафедра екології та
охорони довкілля

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Територіально-рекреаційний комплекс Тернопільської області»

Виконав студент 2 курсу групи МЕ-VI
спеціальності 101 – Екологія

Струнова Олена Сергіївна

Керівник д.х.н., проф.

Нікіпелова Олена Михайлівна

Рецензент д.м.н., ст.н.сп.

Мокієнко Андрій Вікторович

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет *магістерської та аспірантської підготовки* _____
Кафедра *екології та охорони довкілля* _____
Рівень вищої освіти *магістр* _____
Спеціальність *101 – Екологія* _____
Освітньо-професійна програма *«Охорона навколишнього середовища»* _____

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри *екології та охорони*
довкілля

Сафранов Т.А.

« 29 » жовтня 2018 року

ЗАВДАННЯ

НА МАГІСТЕРСЬКУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Струновій Олені Сергіївні

(прізвище, ім'я по-батькові)

1. Тема роботи ***«Територіально-рекреаційний комплекс Тернопільської області»***

керівник роботи ***Нікіпелова Олена Михайлівна, д-р хім. наук.,***
(прізвище, ім'я по-батькові, науковий ступінь, учене звання)

професор

затверджені наказом закладу вищої освіти від ***«05» жовтня 2018 р. № 271-«С»***

2. Строк подання студентом роботи ***10 грудня 2018 року***

3. Вихідні дані до роботи: ***Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Тернопільській області у 2016 р.; Тернопільський енциклопедичний словник, 2010 р.; Список пам'яток Тернопільської області, 2018 р.; Інвестиційні паспорти районів Тернопільської області, 2015 р.; Форма звітності 4ДКПЗФ станом на 01.01.2017р. [Електронний ресурс]; Перелік території та об'єктів ПЗФ у розрізі адміністративних одиниць [Електронний ресурс]; Екологічний паспорт Тернопільської області за 2017 рік [Електронний ресурс]. Звіти про НДР ДУ «Український НДІ медичної реабілітації та***

курортології МОЗ України» щодо вивчення та стандартизації мінеральних вод області.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): аналіз складових територіально-рекреаційного комплексу Тернопільської області; розподіл об'єктів комплексу на групи; розробка бально-порядкової шкали для якісної та кількісної оцінки територіально-рекреаційного комплексу; розробка формули розрахунку забезпеченості конкретного району області визначеною групою об'єктів територіально-рекреаційного комплексу та розрахунок; аналіз забезпеченості територій Тернопільської області об'єктами територіально-рекреаційного комплексу.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним значенням обов'язкових креслень). Діаграми інтегральних показників туристично-курортної інфраструктури, природо-заповідного фонду, потенціалу природних лікувальних та рекреаційних ресурсів та ТРК Тернопільської області (по районах).

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
	<i>немає</i>		

7. Дата видачі завдання 29 жовтня 2018 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів магістерської кваліфікаційної роботи	Оцінка виконання етапу	
			у %	за 4-х бальною шкалою
1	Пошук та робота з літературними джерелами щодо характеристики рекреаційних ресурсів Тернопільської області	29.10.18-02.11.18	94	А відмінно
2	Пошук та робота з літературними джерелами щодо характеристики Природно-заповідного фонду Тернопільської області	03.11.18-11.11.18	95	А відмінно
3	Пошук та робота з літературними джерелами щодо характеристики природних лікувальних ресурсів	12.11.18-18.11.18	94	А відмінно
	Рубіжна атестація	19.11.18-24.11.18		
4	Аналіз складових територіально - рекреаційного комплексу Тернопільської області; розподіл об'єктів комплексу на групи; розробка бально-порядкової шкали для якісної та кількісної оцінки територіально-рекреаційного комплексу; розробка формули розрахунку забезпеченості конкретного району області визначеною групою об'єктів територіально-рекреаційного комплексу.	25.11.18-28.11.18	91	А відмінно
5	Розрахунок та аналіз забезпеченості територій Тернопільської області об'єктами територіально-рекреаційного комплексу.	29.11.18-01.12.18	96	А відмінно
6	Узагальнення отриманих результатів. Оформлення остаточної електронної версії роботи та передача її на процедуру встановлення ступеня оригінальності, відсутності ознак плагіату та складання протоколу і висновку керівника	02.12.18-05.12.18	95	А відмінно
7	Підготовка паперової версії магістерської роботи і презентаційного матеріалу до публічного захисту. Рецензування роботи.	06.12.18-10.12.18	95	А відмінно
	Інтегральна оцінка виконання етапів календарного плану (як середня по етапам)		95,0	

Студент

_____ (підпис)

О.С. Струнова (прізвище, ініціали)

Керівник роботи

_____ (підпис)

О.М. Нікіпелова (прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Струнова О.С. Територіально-рекреаційний комплекс Тернопільської області

Актуальність теми. Оцінка територіально-рекреаційного комплексу Тернопільської області є актуальною для потенційного розвитку та забезпечення ефективного і комплексного використання наявного туристичного та курортно-рекреаційного потенціалу.

Мета роботи. Оцінка територіально-рекреаційного комплексу Тернопільської області шляхом аналізу забезпеченості області природно-рекреаційними, історико-культурними ресурсами та об'єктами інфраструктури та формування основних напрямків перспективного розвитку.

Об'єкт дослідження – територіально-рекреаційний комплекс Тернопільської області України.

Предмет дослідження – якісно-кількісна характеристика з обліком бальної оцінки та визначенням інтегрального показника, котрий показує рівень сучасного стану територіально-рекреаційного комплексу 17 районів Тернопільської області.

Методи дослідження – порівняльно-описовий, бальної оцінки, розрахунково-конструктивний, аналітичний.

Результати дослідження – здійснено аналіз складових територіально-рекреаційного комплексу Тернопільської області за 17 районами; проведено розподіл об'єктів комплексу на групи – історико-культурні ресурси та інфраструктура, природні лікувальні та рекреаційні ресурси, природно-заповідний фонд. Розроблено бально-порядкову шкалу для якісної та кількісної оцінки територіально-рекреаційного комплексу та формулу розрахунку забезпеченості конкретного району області визначеною групою об'єктів територіально-рекреаційного комплексу та розрахунок. Здійснено аналіз забезпеченості територій Тернопільської області об'єктами територіально-

рекреаційного комплексу та сформовано основні напрямки їх перспективного розвитку.

Наукова новизна одержаних результатів – розроблено бально-порядкову шкалу для якісної та кількісної оцінки територіально-рекреаційного комплексу Тернопільської області та формулу розрахунку забезпеченості конкретного району області визначеною групою об'єктів територіально-рекреаційного комплексу та здійснено відповідні розрахунки по 17 районах області.

Теоретичне і практичне значення – здійснено аналіз, розподіл за групами об'єктів територіально-рекреаційного комплексу Тернопільської області. Отримана якісно-кількісна характеристика з обліком бальної оцінки та визначенням інтегрального показника щодо рівня сучасного стану територіально-рекреаційного комплексу 17 районів Тернопільської області може бути використана органами місцевої виконавчої влади та об'єднаними територіальними громадами для розвитку своїх територій.

Структура та обсяг роботи – магістерська робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, переліку використаних джерел (34 найменування) і 1 додатку. Повний обсяг роботи – 106 сторінок машинописного тексту, основна частина – 105 сторінок.

Ключові слова: бально-порядкова шкала, групи об'єктів територіально-рекреаційного комплексу, рекомендації до розвитку територій, Тернопільська область, територіально-рекреаційний комплекс, якісно-кількісна характеристика.

Strunova H. Territorial-Recreational Complex of the Ternopil Oblast

Actuality of theme. The assessment of the territorial-recreational complex of the Ternopil region is relevant for the potential development and ensuring the efficient and integrated use of the existing tourist and recreational potential.

The goal of the work. Estimation of the territorial-recreational complex of Ternopil region by analyzing the provision of the area with natural and recreational, historical and cultural resources and infrastructure objects and forming the main directions of perspective development.

The object of the study is the territorial-recreational complex of the Ternopil region of Ukraine.

Subject of research - qualitative and quantitative characteristics taking into account the score and definition of the integral indicator, which shows the level of the current state of the territorial-recreational complex of 17 districts of the Ternopil region.

Methods of research - comparative - descriptive, ballroom, calculation-constructive, analytical.

Results of the study - the analysis of the components of the territorial-recreational complex of Ternopil region for 17 districts; The division of objects of the complex into groups is conducted - historical and cultural resources and infrastructure, natural therapeutic and recreational resources, natural reserve fund. The scale chart for qualitative and quantitative estimation of the territorial-recreational complex and the formula for calculating the provision of a specific region of the region are determined by a group of objects of the territorial-recreational complex and calculation. The analysis of the provision of the territories of the Ternopil region by the objects of the territorial-recreational complex is carried out and the main directions of their perspective development are formed.

The scientific novelty of the obtained results - a scale chart was developed for qualitative and quantitative assessment of the territorial-recreational complex of the Ternopil region and the formula for calculating the provision of a specific region by a

defined group of objects of the territorial-recreational complex and made appropriate calculations in 17 districts of the region.

Theoretical and practical significance - the analysis, distribution by groups of objects of the territorial-recreational complex of Ternopil region was carried out. The qualitative-quantitative characteristics obtained in the light of the score and the definition of the integral indicator regarding the level of the current state of the territorial-recreational complex of 17 districts of the Ternopil region can be used by the local executive authorities and the united territorial communities for the development of their territory.

Structure and scope of work - master's work consists of an introduction, four sections, conclusions, a list of sources used (34 names) and 1 application. The full volume of work - 106 pages of typed text, the main part - 105 page.

Key words: bar-scale scale, groups of objects of the territorial-recreational complex, recommendations for the development of territories, Ternopil region, territorial-recreational complex, qualitative and quantitative characteristics.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ	10
ВСТУП	11
1 ХАРАКТЕРИСТИЧКА РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ	14
1.1 Географічне положення області	14
1.2 Клімат	16
1.3 Рельєф	18
1.4 Ґрунти	19
1.5 Водні ресурси	22
1.6 Ліси	24
1.7 Флора	26
1.8 Фауна	27
2 ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД	29
2.1 Природний заповідник Медобори	33
2.2 Національний природний парк «Кременецькі гори»	36
2.3 Національний природний парк «Дністровський каньйон»	38
3 ПРИРОДНО-ЛІКУВАЛЬНІ РЕСУРСИ	41
4 ТЕРИТОРІАЛЬНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ КОМПЛЕКС	51
ВИСНОВКИ	100
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	102
ДОДАТКИ	106

**ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ,
СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ**

- НПП – національний природний парк
- ПЛР – природні лікувальні ресурси
- НДІ – науково-дослідний інститут
- ТРК – територіально-рекреаційний комплекс
- МВ – мінеральні води
- ПЗ – природний заповідник

ВСТУП

Актуальність теми. Оцінка територіально-рекреаційного комплексу Тернопільської області є актуальною для потенційного розвитку та забезпечення ефективного і комплексного використання наявного туристичного та курортно-рекреаційного потенціалу.

Мета роботи. Оцінка територіально-рекреаційного комплексу Тернопільської області шляхом аналізу забезпеченості області природно-рекреаційними, історико-культурними ресурсами та об'єктами інфраструктури, формування основних напрямків перспективного розвитку та визначення шляхів рішення існуючих проблем.

Об'єкт дослідження – територіально-рекреаційний комплекс Тернопільської області України.

Предмет дослідження – якісно-кількісна характеристика з обліком бальної оцінки та визначенням інтегрального показника, котрий показує рівень сучасного стану територіально-рекреаційного комплексу 17 районів Тернопільської області.

Матеріали дослідження - Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Тернопільській області у 2016 р.; Тернопільський енциклопедичний словник, 2010 р.; Список пам'яток Тернопільської області, 2018 р.; Інвестиційні паспорти районів Тернопільської області, 2015 р.; Форма звітності 4ДКПЗФ станом на 01.01.2017р. [Електронний ресурс]; Перелік території та об'єктів ПЗФ у розрізі адміністративних одиниць [Електронний ресурс]; Екологічний паспорт Тернопільської області за 2017 рік [Електронний ресурс]. Звіти про НДР ДУ «Український НДІ медичної реабілітації та курортології МОЗ України» щодо вивчення та стандартизації мінеральних вод області.

Методи дослідження – порівняльно-описовий, бальної оцінки, розрахунково-конструктивний, аналітичний.

Наукова новизна одержаних результатів - розроблено бально-порядкову шкалу для якісної та кількісної оцінки територіально-рекреаційного комплексу Тернопільської області та формулу розрахунку забезпеченості конкретного району області визначеною групою об'єктів територіально-рекреаційного комплексу та здійснено відповідні розрахунки по 17 районах області.

Практичне значення отриманих результатів - отримана якісно-кількісна характеристика з обліком бальної оцінки та визначенням інтегрального показника щодо рівня сучасного стану територіально-рекреаційного комплексу 17 районів Тернопільської області може бути використана органами місцевої виконавчої влади та об'єднаними територіальними громадами для розвитку своїх територій.

Особистий внесок - пошук та робота з літературними джерелами щодо рекреаційних ресурсів, природно-заповідного фонду та природних лікувальних та рекреаційних ресурсів 17 районів Тернопільської області. Аналіз складових ТРК Тернопільської області за 17 районами; розподіл об'єктів комплексу на групи – історико-культурні ресурси та інфраструктура, природні лікувальні та рекреаційні ресурси, природно-заповідний фонд. Під керівництвом наукового керівника д-ра хім. наук, професора О.М. Нікіпелової розроблено бально-порядкову шкалу для якісної та кількісної оцінки територіально-рекреаційного комплексу та формулу розрахунку забезпеченості конкретного району області визначеною групою об'єктів територіально-рекреаційного комплексу та розрахунок. Здійснено аналіз забезпеченості територій Тернопільської області об'єктами територіально-рекреаційного комплексу та сформовано основні напрямки їх перспективного розвитку.

Структура та обсяг роботи магістерська робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, переліку використаних джерел (34 найменування) і 1 додатку. Повний обсяг роботи – 106 сторінок машинописного тексту, основна частина – 105 сторінок.

Апробація. Основні положення і результати роботи доповідалися на:

1. XVIII Всеукраїнській науково-технічній конференції молодих учених та студентів «Еколого-енергетичні проблеми сучасності»;
2. Науковій конференції молодих вчених Одеського державного екологічного університету.

1. ХАРАКТЕРИСТИКА РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Тернопільська область – адміністративно – територіальна одиниця України. Обласний центр – місто Тернопіль. Розташовано область на Подільській височині, охоплює частину Галичини та південної Волині. Південні та східні райони чітко відмежовані річками - Дністер та Збруч.

Загальна площа Тернопільської області – 13 800 км². Це лише 2,28 % від загальної території нашої держави. Станом на 1 жовтня 2018 року чисельність наявного населення Тернопільської області становить 1047,6 тис. осіб [1].

Область створена Указом Президії Верховної Ради України від 4 грудня 1939 року [2].

Область складається з 17 районів та 18 міст, з яких чотири міста – Тернопіль, Бережани, Кременець та Чортків – міста обласного підпорядкування. За національним складом населення Тернопільщина є найбільш мононаціональною областю України. Згідно даних Всеукраїнського перепису населення 2001 року, на території Тернопільської області мешкають 97,8 % українців. У відсотковому відношенні національні меншини представлені у кількості - 1,2 % росіян, 0,3 % поляків, 0,1 % білорусів та 0,6 % молдован, євреїв та інших [3].

1.1 Географічне положення Тернопільської області

Тернопільщина розташована на заході України між 24°44' і 26°44' східної довготи та 48°30' і 50°16' північної широти [2]. Область розташовується на північній межі з Рівненською областю, східній з Хмельницькою областю, на півдні – Чернівецькою, а на заході з Івано - Франківською та Львівською областями (рис. 1.1). Область має природні розмежування з сусідніми

областями: на сході – р. Збруч, на півдні та південному заході – р. Дністер, на північному заході – Кременецьке горбогір'я.

рис. 1.1 Розташування Тернопільської області на карті України

Візуально на мапі Тернопільська область нагадує трикутник. Її довжина з півночі на південь – 195 км. З оглядна це розподіл сонячної радіації по території Тернопільської області не однорідний і це впливає на відмінність у температурному режимі з півночі на південь області.

Тернопільська область розташована у внутрішній частині Європи, у цій частині панують західні вітри – це визначає помірно континентальний клімат області [2].

На формування природних комплексів на території Тернопільщини, її рослинного та тваринного світу впливає розташування із південного заходу гірської системи Карпати та із півночі Поліської низовини.

Географічне положення області є вигідним для господарської діяльності. Область представлена родючими ґрунтами та достатнім зволоженням, що сприяє розвитку виробництва сільськогосподарських культур. Частка сільськогосподарських угідь становить 76 %, ріллі – 62 %, у розрахунку на одного жителя припадає 1,3 га сільськогосподарських земель, в т. ч. 0,78 га ріллі [4]. Промислове виробництво зумовлено розташуванням поблизу з індустріальним Львівсько-Волинським вугільним басейном.

Тернопільська область належить до регіонів України з низькими показниками економічного і соціального розвитку. Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу в області становить менше половини середньоукраїнського показника (11713 грн. проти 23600 грн.) [4].

1.2 Клімат

Клімат Тернопільської області помірно континентальний. Область характеризується літом з невисокою середньою температурою (найтепліший місяць – липень, + 18, +19 °С), зима помірно холодна (найхолодніший місяць – січень, - 4,5, -5 °С). Амплітуда річного коливання повітря від 23 – 24°С [3].

Найвища температура у Тернополі спостерігалась 18 липня 2007 р. – до +38 °С. Найнижча зафіксована температура у Тернополі становила –34 °С [2].

Вітри спостерігаються частіше північні, південно – західні. Вітряна погода характерна в усі пори року, особливо літом. На область припадає велика кількість опадів, найбільше їх на заході і в північно – західній частині області (понад 650 мм), найменше на південному – сході (550мм). Майже 75 % опадів на рік припадають на літній період. Дощі нерідко супроводжуються грозами. Загальна кількість опадів на рік понад 650 мм [3].

Сніговий покрив лежить починаючи з 12-15 грудня до початку весни, товщина снігового покриву 8-10 см. Максимальний шар снігового покриву спостерігається у другій декаді лютого. Безморозний період у Тернопільській області у середньому складає – 160-165 днів [3].

1.3 Рельєф

Тернопільська область розташовується на західній частині Подільської височини. Поверхня нахилена з півночі на південь, починаючи з Подільських Товтр. Абсолютні висоти Тернопільської області коливаються від 443 метрів до 116 метрів [3].

Структуру рельєфу Тернопільської області умовно можна поділити на наступні:

1. Тернопільське плато – це центральна частина Тернопільщини, найбільш її рівнина частина, долини рік Серет, Гнізна, Стрипа (рис. 1.2).

Рис. 1.2 Тернопільське плато, краєвид біля с. Лучка Тернопільського району

2. Кременецькі гори або Кременецьке горбогір'я - північна частина Тернопільщини. Північні схили гір є більш крутими, ніж південні. Горби піднімаються на висоти до 190 м. Найвищі точки горбогір'я – це Бона, Божа гора, Дівочі Скелі, Скелі Словацького та інші.

3. Подільське горбогір'я або Опілля – західна частина Тернопільщини. Частина області з відносними висотами до 200 м. Тут знаходиться найвища точка області – гора Попелихи, висотою 443 м.

4. Авратинська височина пролягає між Кременецькими горами та Товтровим кряжем (Медобори), абсолютні висоти тут досягають 350 м.

5. Товтровий кряж або Медобори – частина області, що простягається від північного заходу на південний схід, у Гусятинському та частково Підволочинському районах. Характерний бар'єрний риф представлений

вапняки, що піднімаються над поверхнею на висоти 50-60 м. Зустрічається карст.

6. Придністровська рівнина пролягає у південній частині Тернопільщини, та є її найнижчою ділянкою. Уся розділяється долинами рік. Виражений карстовий рельєф.

7. Мале Полісся – це північно-західна частина Тернопільщини. Абсолютні висоти коливаються від 210 до 250 м. Рельєф плоский. Річки цього регіону у більшій частині заболочені, помітний вплив льодовиків на формування місцевого рельєфу.

Тернопільська область простягається на Волино-Подільській плиті Східноєвропейської платформи. У глиб на 1500-3000 м простягається докембрійський кристалічний фундамент. Зверху над ним пролягають осадові породи. Найдавнішими відкладами, які виходять на поверхню області, є породи верхнього силуру (у долині Дністра, нижче по течії від села Дністрове — і до Збруча). Вони представлені доломітами, доломітовими мергелями, вапняками, аргілітами і алевролітами. Девонські породи залягають на силурійських породах і зустрічаються на захід від села Дністрове в долині Дністра, а також у долинах його приток (Золотої Липи, Стрипи, Серету, Коропця, Нічлави). Представлені вони доломітами, вапняками, червоноколірними пісковиками, глинами та аргілітами. З періодів мезозою на Тернопільщині вихід на поверхню мають породи юри і крейди. Зокрема, породи юрського періоду зустрічаються в південно-західній частині області, а також у долинах Дністра і його приток (Золотої Липи та Коропця). Вони представлені глинами, аргілітами, пісковиками, доломітами, вапняками і конгломератами. Породи ж крейдової системи найпоширеніші в Малому Поліссі, а також у долинах річок басейну Прип'яті, Золотої Липи, Коропця, верхів'їв Серету і Стрипи. Це — вапняки, пісковики, мергелі, писальна крейда та крейдоподібні вапняки і мергелі. Найбільшу площу Тернопільської області покривають породи кайнозою.

Представлені породи з усіх його періодів. Породи палеогену не мають значної товщини і залягають у долинах Вілії та Горині. Це — піски, пісковики і мергелі. Найпоширенішими відкладами у Тернопільській області є породи нижнього неогену. Вони представлені пісками, глинами, пісковиками, вапняками, гіпсами, мергелями і бурим вугіллям [1].

Розташування Тернопільщина на Східно-Європейській платформі зумовило залягання тут корисних копалин осадового походження. Найбільш виражена група корисних копалин осадового походження. На Тернопільщині розвідано більш 300 родовищ корисних копалин. Найбільші представники груп - вапняки, крейда, гіпс, глини, мергелі, піски та пісковики, доламіти, гравійно-галечникові матеріали тощо [1]. Вони залягають по всій території області і є сировини для виробництва будівельних матеріалів, з чим і пов'язана структура господарського комплексу області.

1.4 Ґрунти

Основною складовою ґрунтоутворення у Тернопільській області є ліси, лісоподібні суглинки, вапняки, глини, алювіальні відклади [1].

Найбільш виражені лісостепові опідзолені ґрунти Тернопільської області – це чорноземи, світло-сірі, сірі лісові та темно сірі. На них припадає близько 72% ґрунтів усієї області [1]. З вище перелічених найбільш поширені – чорноземи опідзолені. Розлягаються вони у долинах рік Стрипа і Серет та на пологих схилах горбогір'їв. Глибина гумусового шару – 83-90 см., вміст гумусу у верхньому горизонті – 3,6-3,9 % [3].

У північній, західній і південно-західних частинах Тернопільщини переважають світло-сірі й сірі лісові ґрунти. Їх формуванню сприяли широколисті ліси на карбонатних та лісових породах. Відсутній елювіальний горизонт, через слабо виражений підзолосний процес ґрунтоутворення. Об'єм перегною у гумусовому горизонті 2,9-3,1 %. В цих районах є потреба у внесенні невеликої кількості вапна у ґрунти. У цих же районах можна зустріти темно-

сірі лісові опідзолені ґрунти, які займають занижені ділянки, схили. Формувались темно-сірі ґрунти на лісових породах.

ГРУНТИ

Тернопільської області

Карта виготовлена на основі даних крупномасштабної ґрунтової зйомки 1967 р., виданої інститутом "Укрземпроект" в Тернопільській області

Номенклатура ґрунтів

1A	Дерново-підзолистий
2ek	Дерново-карбонатний супіщаний
3ek	Дерново-карбонатний легкосуглинковий
4L	Дерново-карбонатний середньосуглинковий
5ek	Дерново-карбонатний важкосуглинковий
6ek	Дерново-глейовий
7L	Світло-сірий лісовий
8L	Сірий лісовий
9L	Темно-сірий лісовий легкосуглинковий
10L	Темно-сірий лісовий середньосуглинковий
11L	Світло-сірий лісовий глейовий
12L	Сірий лісовий глейовий
13L	Темно-сірий лісовий глейовий
14L	Чорнозем опідзолений
15L	Чорнозем вилугований
16L	Чорнозем типовий
17d	Лугово-чорноземний
18L	Лугово-чорноземний середньосуглинковий
19L	Лугово-чорноземний важкосуглинковий
20d	Луговий
21L	Луговий
22aI	Алювіально-луговий
23aI	Алювіально-болотний
24	Виходи порід

ґрунтоутворюючі та підстилаючі породи

L	Леси і лесовидні породи
A	Алювій давній
aI	Алювій сучасний
d	Делювій сучасний
ek	Делювій карбонатних порід

Території з необстеженими ґрунтами

Оglesні

М 1:720000
Автори: Гнатишин Л.І.,
Польчина С.М.
2004 р.

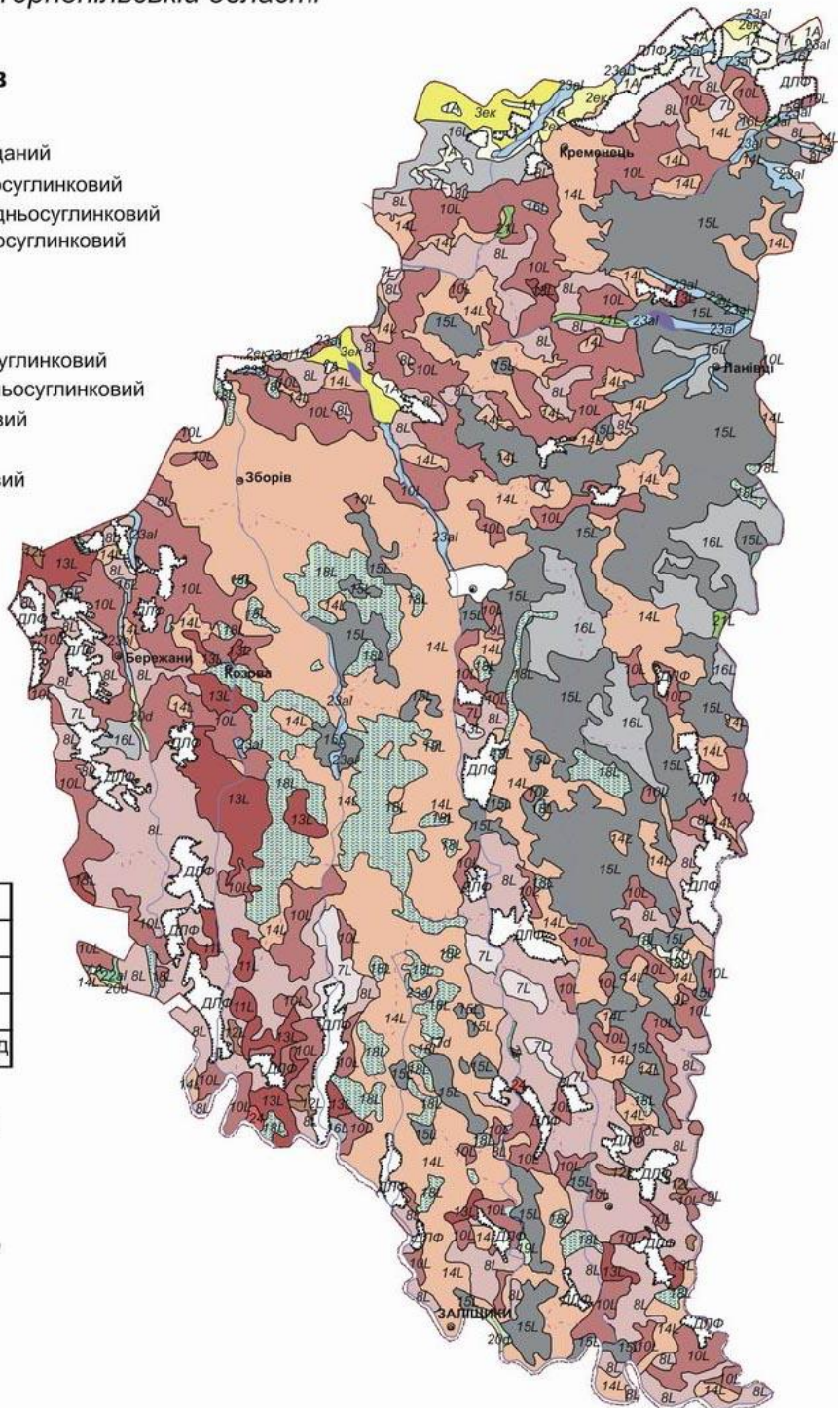

Рис. 1.3 Карта ґрунтів Тернопільщини

Глибина залягання карбонітів – 120-140 см., глибина залягання гумусового шару – 30-35 см., а вміст гумусу складає 3,5-4 % [3].

Характерними для таких ґрунтів є процеси реградації.

За дослідженнями оцінки екологічного стану агроландшафтів Тернопільської області проведеними д.с.н. Національного університету біоресурсів і природокористування України Чайка В.М., було виявлено найвище значення узагальненого видового різноманіття має Бережанський район. За величиною коефіцієнта екологічної стабільності є середньо стабільною територією, а за співвідношенням питомої ваги угідь має критичний стан агроландшафтів. Монастирський та Шумський райони, які належать до слабо стабільних територій, кризовий стан агроландшафтів у Збарязькому районі [5].

Загальну характеристику стану родючості ґрунтів можна оцінити за еколого-агрохімічним балом. Такий бал земельної ділянки враховує не лише наявність у ґрунті поживних речовин, важких металів, пестицидів та радіонуклідів, а й поширені ґрунти, їх змитість, кислотність та інші фізико-хімічні властивості, які впливають на родючість ґрунту. Середньозважений бал паспортизованих земель становить по області 39. Найкращі землі у Підволочиському районі (66), Ланівецькому (66), Тернопільському (62), де залягають найбагатші ґрунти області – це чорноземи глибокі малогумусні, чорноземи реградовані, чорноземи опідзолені та невелика частка темно-сірих опідзолених. У цих районах, в середньому, близько 70 % ґрунтів середньої і підвищеної якості та 1% високої якості.

Найнижчий бал мають землі Монастирського району (46), Борщівського (49), Підгаєцького (50), де переважаючими ґрунтами є ясно- та сірі опідзолені і дернові різного ступеня змитості та оглеєності. Ці землі відносяться, в основному, до низької та дуже низької якості.

Найбільший відсоток площ займають землі середньої якості – 308,4 тис. га (58,53 %), землі високої якості – 195,5 тис.га (37,1 %) і землі низької якості 23,0 тис.га (4,37 %) [1].

В період весняних повеней ґрунтовими водами підтоплюється 1661,9 км² території, що складає 12,4 % від загальної площі області [6].

1.5 Водні ресурси

Основна частина водозабезпечення населення та галузей господарства Тернопільської області припадає на поверхневі води, а саме ріки. У області сформована густа річкова мережа. Загальна кількість річок, що протікають на території області понад 1400 [1]. Загальна їх довжина - 6066 км., 26 водосховищ загальною площею водного дзеркала 3579 га., об'ємом води 81,2 млн. м³ і 886 ставків, площа водного дзеркала яких у сімі складає 5627 га., а об'єм води - 58,8 млн. м³ [1]. Ріки Тернопільської області відносяться до двох басейнів: Дністра (80 %) і Дніпра (20 %).

Водневий фонд області представлено поверхневими та підземними водами.

Прогнозні запаси підземних вод оцінюються в 593 млн. м³, затверджені – 122 млн. м³. Для забору води пробурено 3500 свердловин, облаштовано 75000 колодязів [1]. Усі питні потреби міст і сіл області забезпечуються підземною водою.

За водозабезпеченістю Тернопільщина посідає 15 місце з усіх областей України. В залежності від водності року на одного громадянина випадає у середньому 1,3 тис. м³ [3].

Довжина 120 річок області понад 10 км. Найбільша річка Тернопільщини – Дністер, до середніх можна віднести – Збруч, Ікву, Серет та Горинь. Всі річки загальнодержавного значення. 80 % річок області протікають в меридіональному напрямі, згідно нахилу території Тернопільської області. Тип живлення річок області – змішаний. Наповнюються ріки влітку дощовими водами, взимку – сніговими та на протязі усього року – підземними. Загальний стік у відсотковому відношенні на 70 % складає – атмосферні опади на 30 % - підземні води. Найвищі рівні води у ріках області спостерігаються в залежності від періоду року, навесні – після танення снігу та на початку літа, коли в області

спостерігається період зливів. У період повенів рівень води у річках за добу може підійматися на позначки від 10 до 50 см [3]. Межень, тобто найнижчий рівень води річках спостерігається в період, коли рівень опадів мінімальний, це кінець літа початок осені та січні-лютому.

Найбільші ріки Тернопільської області – Дністер, Золота Липа, Стрипа, Нічлава, Серет, Збруч.

Рис. 1.4 р. Збруч між с. Калагарівкою (Тернопільщина) та с. Сатановом (Хмельниччина)

р. Дністер

Найбільша ріка області, умовно є природною межею між Тернопільською областю та сусідніми – Івано-Франківською та Чернівецькою. Загальна довжина річки – 1362 км. В межах області його довжина складає 215 км. Рівень води піднімається до максимальних показників під час літній повені та навесні, після танення снігів у Карпатах.

р. Золота Липа

Довжина річки – 85 км. Протікає на заході Тернопільської області.

р. Стрипа

Стрипа – це приток Дністра. Його довжина 147 км. Напрямок річки з півночі на південь. Витікає Стрипа з під Зборова, з місця де зливаються чотири потоки – Стрипа Ілічівська, Стрипа Вовчовецька, Стрипа Коршилівська і Схіжна Стрипа.

р. Нічлава

Стік ріки формується на території області. Довжина річки Нічлава складає – 83 км. Нічлава належить до малих річок України, тому для неї типовим є таким режим: зимова межень, весняний паводок, літня межень, що переривається невисокими паводками, осіннє підняття води [2].

р. Серет

Річка є однією з найдовших притоків Дністра в області. Довжина річки складає 242 км. Площа басейну – 3,9 тис. км². Річка протікає через два з чотирьох найбільших міст області – Тернопіль та Чортків.

р. Збруч (рис. 1.4)

Річка Збруч є умовним природним розмежуванням Тернопільської області з Хмельницькою. Довжина складає 244 км.

Водні ресурси області залучені для задоволення потреб населення, промислового та господарського водопостачання, комунально-побутових потреб, енергетики, рекреаційних та курортних цілей.

На території Тернопільської області працює 12 малих ГЕС загальною потужністю 10,793 МВт. Найбільшими виробниками електроенергії є Касперівська ГЕС, яка використовує водні ресурси водосховища площею 284 га; Скородинська ГЕС – використовує водосховище площею 140 га та Більче-Золотецька ГЕС – використовує водосховище площею 74 га.

1.6 Ліси

Тернопільщина відноситься до областей України з малою площею лісів відносно загальної площі області. У період з 2012 по 2016 роки відсотковий показник залісненості області складає 14,6 % [2]. Згідно даних Головного управління Держгеокадастру у Тернопільській області площа земель лісогосподарського призначення, станом на 1 січня 2017 р. становила 201, 7 тис. га, 188,4 тис. га – землі вкриті лісовою рослинністю [1].

Ліси на Тернопільщині розташовані нерівномірно, в загальному поділяються на ліси північних, північно-західних районів області та південних районів. Лісистість на півночі області складає десь 20-25 %, на півдні 14-18 % [1]. В більшості ліси проростають у долинах рік Стрипа, Коропець, Серет, Дністре, Збруч та на схилах Бережанського горбогір'я, Кременецьких гір та Медоборів. Ліси на цих територіях мають обмежене експлуатаційне значення.

На сьогодні 148 тис. га лісів області, що складає 83 % від їх загальної кількості перебувають у постійному користуванні шести держпідприємств Тернопільського обласного управління лісового та мисливського господарства, 23,5 тис. га перебувають у користуванні агролісогосподарських підприємств.

За характером виконуваних функцій ліси Тернопільщини поділяються на:

- Ліси природоохоронного, наукового та історико-культурного призначення 42,8 тис. га, що складає 29,5 %;
- Ліси рекреаційно-оздоровчого призначення 25,0 тис. га – 17,2 %;
- Захисні ліси 18,1 тис. га – 12,5 %;
- Експлуатаційні ліси 52,9 тис. га – 40,8 % [7].

Тернопільська область віднесено до Західноукраїнського лісостепового лісогосподарського округу. Більша частина території області належить до Північно-західного Подільського лісогосподарського району. Західна частина (Бережанський, Монастирський і Підгаєцький райони) – до Опільсько-Ростоцького лісогосподарського району, північна територія Кременецького та Щумського районів до Малополіського лісогосподарського району [1].

За останні 5 років загальна площа земель лісогосподарського призначення зросла на 0,8 тис. га. Запас деревини в лісах оцінюється в межах 32,31 млн м³. Середній запас на 1 га в лісах управління становить 223 м³. Середній приріст на 1 га вкритої лісом площі – 3,63 м³. Середній вік деревостанів – 62 роки; відбувається поступове старіння лісів, що впливає на їх санітарний стан [7].

В Тернопільській області більша частина лісів створена штучно – лісовідновленням на зрубках, реконструкцією малоцінних насаджень, лісорозведення на малопродуктивних сільськогосподарських землях.

1.7 Флора

Тернопільська область багата рослинним різноманіттям. В області налічується понад 1100 видів вищих спорових і насінневих рослин, які належать до 100 родин і 500 родів [1]. На різноманіття рослинного світу області значно вплинуло її географічне положення. Рівнинні плато сходу Тернопільщини колись були вкриті лучно-степовою рослинністю та багаті карбонатними чорноземами, яка на наш час вже не збереглась. З активним розвитком сільського господарства, землі були розорані під поля або використані для інших потреб людини. Невелика кількість степових ділянок збереглась до нашого часу на схилах горбів та балок.

Західні райони області багаті опідзоленими чорноземами, де за період формування сучасного рослинного світу розвивались ліси. У долина річок Іква, Стрила, Вілія, Серет, Стрипа, лівому притоку Дніпра розташовуються заплавні луки. Суходільні луки розмішуються на верхніх рівнинах та схилах ярів та балок. Болотна рослинність в області зосереджена у долинах річок Іква, Ілловіця, Понура та інших, що протікають на півночі області.

В області проростають багато реліктових та ендемічних видів. До реліктових належать: осока низька, бруслина карликова, плющ звичайний, волошка Маршала, сеслерія Гейфлера та ін. Ендемічні рослини області: заяча конюшина Шиверека, гвоздика Андржійовського, вівсюнець пустельний, самосил передгірний та ін.

До Європейського червоного списку, з рослин, що зростають на території Тернопільської області, занесено наступні:

1. Відкасник осотоподібний (*Carlina cirsioides* Klok.)
2. Жовтозілля Бессера (*Senecio besseranus* Minder.)
3. Зіновать Блоцького, рокитничок Блоцького (*Chamaecytisus blockianus*.)

4. Зіновать подільська, рокитничок подільський (*Chamaecytisus podolicus* (Blockki))
5. Очиток застарілий (*Sedum antiquum* Omelcz.et Zaverusha)
6. Шавлія кременецька (*Salvia cremenecensis* Bess.)
7. Шивереція подільська (*Schivereckia podolika* Andr.)
8. Шолудивник високий (*Pedicularis exaltata* Bess.) [2].

На землях Тернопільської області зростає 127 видів вищих судинних рослин, яких занесено до Червоної книги України та 138 видів рослин, що є регіональнорідкісними, та 22 рослинних угруповання занесено до Зеленої книги України. Охороняється 12 видів рослин, що віднесено до додатків Конвенції про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування в Європі, 39 види рослин, що віднесено до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES) [1].

1.8 Фауна

На Тернопільщині мешкають степові та лісові види тварин. В області водяться:

412 видів хребетних, зокрема: 45 видів риб, 11 — земноводних, близько 283 — птахів, 62 — ссавців, 10 — рептилій. Також не виключення зустріти тварин, що водяться у Карпатах або Поліссі - куниця лісова і кам'яна, заєць, білка, дикий кабан, рись, вовк, рябчик, тетерев, куріпка.

Тернопільська область знаходиться у правобережній природній зоні України, для якої характерні дрозди, перегузня, сліпак подільський, ховрах крапчастий, шуліка рудий. На сьогоднішній день ці види можна побачити на Тернопільщині лише сезонно (перельоти тощо).

Для південної області притаманні представники видів фауни Карпат та степу: горностай, ласка, дикий кіт, дикий кабан, рябчик, орел-сапсан, снігур, кедрівка, козуля, олень, заєць, сіра і степова полівки, тхір, жайворонки, перепел

[2]. Представниками фауни водного світу є коропи, карасі, лини, окуні, соми, щуки, у меншій кількості підуста, головня, морени, мінога, в'язя, вирезуба, карася золотистого та дикої форми сазана. На ставках можна побачити видру, бобра, ондатру. Представники пернатих - качки, нирки, кулики, лиски, водяні курочки, значно збільшилась чисельність лебедя-шипуну. Багато тварин знищено при постійному полюванні на них, в зв'язку з тим, що діяла недосконала система полювання по дозволах. У 1960-х роках зникли дрозди, які були у Кременецькому районі в 1937 р., немає рябчиків у Шумському районі. До ендемічних видів належать плямистий ховрах, мала кутора, чагарникова полівка [1].

Із представників флори області до Червоної книги України занесені: лелека чорний, тхір степовий, широковоух звичайний, пугач, орлан-білохвіст, кіт лісовий, беркут, кутора мала, скопа, полоз лісовий, мідянка. Хочеться відмітити, що збільшується чисельність популяцій міноги української, стерляді, вирезуба, жовтої чаплі, косарика, коровайка, черні білоокої, крохаля довгоносого, луні польової, зміїєда, підорлика великого, деркача, сови, сипухи, сорокопуда, дрозда, горноста, тхіра степового, видри.

2 ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД

Станом на 1 січня 2017 р. мережа заповідних територій та об'єктів ПЗФ Тернопільської області складається з 684 одиниць. Загальна площа територій та об'єктів ПЗФ – 134569,9599 га, або 8,9 % від територій Тернопільщини. Фактична площа ПЗФ Тернопільщини – 123177,3267.

На територій області представлені майже всі види територій та об'єктів ПЗФ, окрім біосферних заповідників.

На Тернопільщині створено та функціонує один природний заповідник та два національні природні парки.

З метою збереження у природному стані унікальних природних комплексів Подільських Товтр, генофонду рослинного і тваринного світу та використання їх у наукових цілях Постановою Ради Міністрів УРСР від 8 лютого 1990 року № 25 був створений державний заповідник «Медобори». Указом Президента України від 20 вересня 2000 року № 1095 його територію було розширено [3].

Національний природний парк Кременецькі гори створено 11 грудня 2009 року згідно з указом президента України Віктора Ющенка з метою збереження цінних природних та історико-культурних комплексів і об'єктів [8].

У 1990 р. в межах області створений державний природний ландшафтний парк «Дністровський каньйон» площею 42084 га. У 1998 р групою тернопільських науковців та природоохоронців за ініціативи Миколи Чайковського розроблено попереднє обґрунтування створення національного парку «Дністровський каньйон». Наказом президента України від 3 лютого 2010 р. створено національний парк Дністровський каньйон, з метою збереження цінних природних та історико-культурних комплексів і об'єктів лісостепової зони. Територія національного природного парку - 10829,18 га земель. У таблицях 2.1 та 2.2 наведено кількісні дані

об'єктів та площі ПЗФ Тернопільської області згідно Переліку ПЗФ наведеному на сайті Управління екології та природних ресурсів Тернопільської обласної державної адміністрації [9]. Рисунки 2.1 та 2.2 графічно показують співвідношення територій ПЗФ в області.

Таблиця 2.1 Територій та об'єктів ПЗФ загальнодержавного значення
Тернопільської області

Назва територій та об'єкту ПЗФ	Кількість, од.	Площа, га
Природний заповідник	1	9516,7
Національний природний парк	2	1770,38
Заказники загального державного значення	18	11937,58
Ландшафтні -2 Лісові – 2 Ботанічні – 11 Гідрологічні – 2 Орнітологічні – 1		
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	12	126,2
Ботанічні - 4 Геологічні - 8		
Ботанічні сади загальнодержавного значення	1	200,0
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	2	74,0
Парки пам'ятники садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	4	65,0
Всього територій та об'єктів ПЗФ загальнодержавного значення	40	39699,86

Таблиця 2.2 Територій та об'єкти ПЗФ місцевого значення
Тернопільської області

Назва територій та об'єкту ПЗФ	Кількість, од.	Площа, га
Регіональні ландшафтні парки	3	42997,0
Пам'ятки природи місцевого значення Геологічні – 77 Гідрологічні – 72 Резервати дерево чагарникових порід – 67 Плюсові дерева – 27 Вікові дерева – 109 Екзотичні дерева – 33 Резервати лісової трав'янистої рослинності – 8 Резервати степової та лучно-степової рослинності – 39 Резервати водної та лучно-болотної рослинності - 8 Ботанічні пам'ятки природи – 291 Зоологічні пам'ятки природи - 3	455	1217,56
Заповідні урочища місцевого значення	5	492,2
Ботанічні сади місцевого значення	2	32,86
Зоологічні парки місцевого значення	1	10,00
Дендрологічні парки місцевого значення	7	35,70
Парки пам'ятники садово-паркового мистецтва місцевого значення	11	55,64
Всього територій та об'єктів ПЗФ місцевого значення	599	94923,85

2.1 Природний заповідник Медобори

Природний заповідник "Медобори" утворений з метою збереження унікальних природних комплексів Подільських Товтр, генофонду рослинного і тваринного світу, використання їх у наукових цілях та природоохоронній роботі. Площа заповідної території 9516, 69 га [3].

Подільські Товтри на території яких розташований заповідник простягаються з північного заходу на південний схід від с. Підкамінь Львівської області, через Тернопільську та Хмельницьку область аж до Румунії. Товтри є унікальним геолого-геоморфологічним та палеогеографічним феноменом національного і міжнародного значення [10]. Для Подільських товтар типовими є рифові гряди (рис. 2.3) , на території заповідника вони найбільш характерно виражені - головне пасмо та групи бічних форм Товтр із скам'янілими рештками організмів Баденського і Сарматського морів, що збереглися у вапняках в прижиттєвому положенні. Ця частина пасма найбільш монолітна та залісна, а за багатство медоносних рослин названа Медоборами [10].

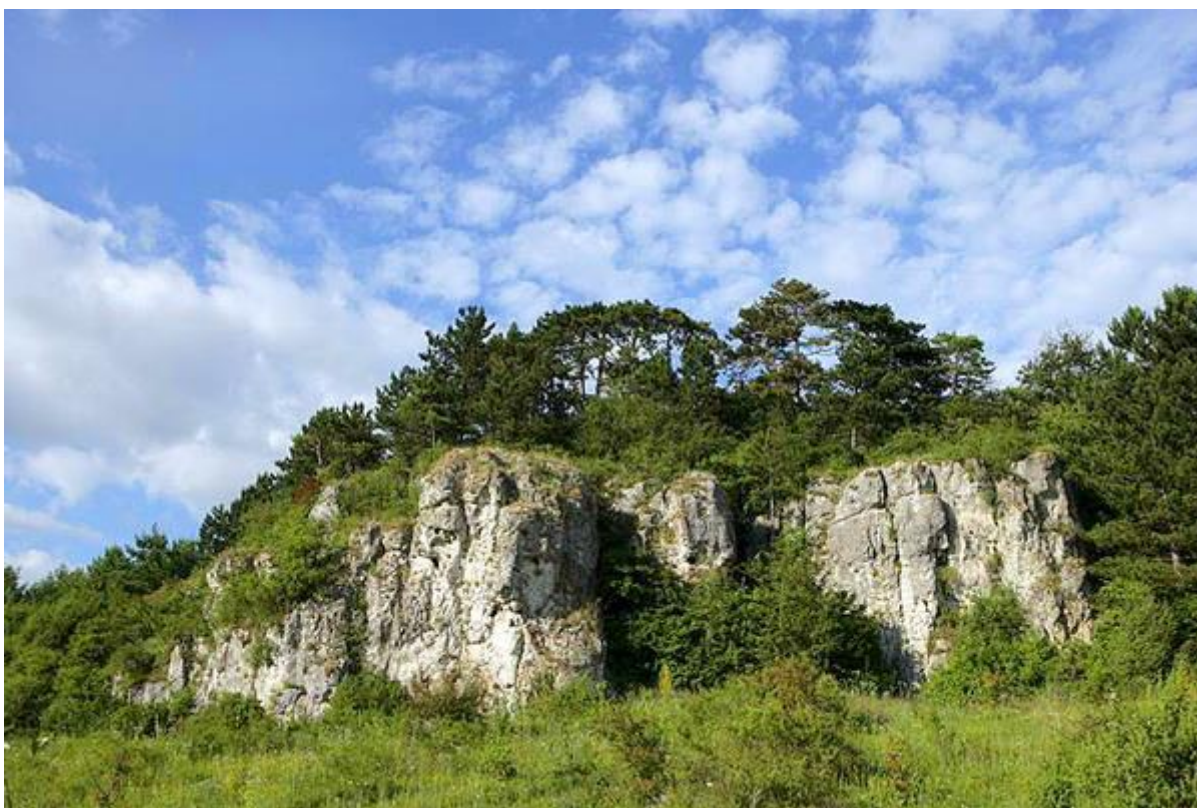

Рисунок 2.3 – Товтрова горбисто-рифова гряда

Рис. 2.4 Шафран Гейфелів - *Crocus heuffelianus* Herb

Товтрова горбисто-рифова гряда – це унікальна пам'ятка природи та геологічної історії формування Тернопільської області, і цієї частини Європи в цілому. Подібні геологічні пам'ятки на території Європи відсутні. Формування гряди почалося 15-20 млн.

років тому на прибережних зонах Галіційського (Сарматського) моря. Товтри формувались з решток відмерлих колоніальних організмів з вапняковим скелетом.

Головний кряж Подільських Товтр вирізняється найбільшими абсолютними висотами і масивною будовою, найвища серед них г. Бохит – 414 м. над рівнем моря. Потужні вапняки Подільських Товтр сприяли формуванню на його території

Рис. 2.5 Підсніжник білосніжний - *Galanthus nivalis* L.

яскраво виражених форм карстового рельєфу. Тут можна побачити велику кількість гrotів, ніш, лійок, печер різних за своєю величиною. Найбільш відомі печери Медоборів – це Перлина, Відлюдника, Звенигородська та Христинка [3].

Печера Перлінка має таку назву через кальцитові кульки, що схожі на перли, на її стінах. Це єдина на Поділлі вертикальна печера, її глибина 27 м [2].

Печера відлюдника відома через те, що тут проживав монах-відлюдник у 30-ті роки минулого сторіччя. Він улаштував місце для ліжка та вогнища, обладнав невелику витяжку на вогнищем та віконце.

Розташування заповідника та природно-кліматичні фактори сприяли формуванню різноманітного і багатого рослинного світу Медоборів. Тут представлений ряд цінних рідких, ендемічних та реліктових видів. Флора заповідника багата лікарськими, та медоносними рослинами, за що і заповідник отримав назву – Медобори.

90 % території заповідника займають лісові угруповання – широколистяні мащені деревостани [3].

На сьогоднішній день у заповіднику відомо 656 видів грибів, 188 видів лишайників, 160 видів мохів, 279 видів водоростей та понад 1000 видів вищих судинних рослин. 41 вид рослин, що проростають на території заповідника занесені до Червоної книги України (рис. 2.4, 2.5), 6 видів до Європейського Червоного списку, 5 видів під охороною Бернської конвенції та 4 угруповання рослинних видів занесені до Зеленої книги України [3].

Тваринний світ Медоборів представлено майже усіма видами Подільсько-Придністровського зоогеографічного району. Найбільшою групою представленою в Медоборах є комахи, понад 2000 видів, що зумовлено флорою заповідника. На території протікає р. Збруч у якій можна побачити 11 видів риби, на території мешкають 11 видів земноводних, 7 видів плазунів, 191 вид птахів, 51 – ссавців. З них у Червоній книзі знаходиться 21 комаха, 1 риба, 22 види птахів та 23 ссавців[3].

Територія природного заповідника Медобори багата і сторичними пам'ятками. За даними Тимошука Б.О. у XI-XIII ст. вони становили єдиний археологічний комплекс “Збруцький культовий центр” і прийняли на себе функції ліквідованого внаслідок релігійної реформи 988 р. язичницького святилища в Києві [10].

Природний заповідник найвища в Україні форма охорони природи. Його територія, геологічно-історичні пам'ятки, багатство тваринного та рослинного світу є національним надбанням. На території суворо заборонена будь яка господарська діяльність. Дозволені лиш наукові дослідження та спостереження. З дозволу адміністрації заповідника можливе його відвідання, згідно

заздалегідь обумовленого графіку та за маршрутами екологічних стежок, яких на території Медоборів три [10].

Екологічна стежка «До Пуші відлюдника» довжиною 5,6 км, в лісовому масиві Краснянського лісництва. Проходить поміж с. Крутилів, де до нашого часу зберігся один з давніх видів господарської діяльності – випалювання вапна в примітивних печах – вапнярках. Стежка проходить близь печери Перлина. Маршрут проведе узбіччям древнього рову і валу, що оточує Звенигород та його територією та закінчується на берегах р. Збруч. Тут ріка глибоким каньйоном врізається в Медобірське пасмо, розтинає його навпіл [10].

Екологічна стежка «Гора Гостра» довжиною 1,2 км, прокладено через вершину бічної товтри, на якій збереглися рідкісні степові та наскельно-степові угруповання рослин [10].

Екологічна стежка «Бохіт» довжиною 6,2 км. Маршрут прокладено через лісові медобірські деревостани до найвищої вершини території заповідника та Гусятинського району г. Бохіт, висотою 414 м над рівнем моря. На протязі мандрівки можна побачити більшість представників видів флори і фауни заповідника. На схилах гори Бохіт виявлено п'ять поселень-супутників, жителі яких обслуговували потреби жерців та прочан [10].

2.2 Національний природний парк Кременецькі Гори

Національний природний парк Кременецькі гори створено 11 грудня 2009 р. згідно з наказом президента України В. Ющенко з метою збереження цінних природних та історико-культурних комплексів та об'єктів. До території НПП Кременецькі гори сходить 6951, 2 га земель державної власності [9].

До 2010 р. територія НПП була філією Природного заповідника Медобори. НПП Кременецькі гори - це природоохоронна територія в межах низькогірного пасма Кременецькі гори. Розташований на території Кременецького та Шумського районів Тернопільської області [2].

Рис. 2.6 Божа гора

Кременецькі гори входять до складу Волинсько-Подільського плато і є найбільш східною частиною Гологоро - Кременецького низькогірного краю Поділля.

Геологічна будова кряжу представлена осадовими породами крейдяного періоду мезозойської ери та неогенного періоду кайнозойської ери, а також леси четвертинного періоду.

Гори для НПП Кременецькі гори це відносне поняття, бо відносні висоти кряжу — 100–200 м, абсолютні — 350–400 м над рівнем моря [3].

Рослинний покрив представлений хвойними, хвойно-широколистими, широколистими лісами, а також чагарниковими заростями, луками, степовими ділянками. Рослинний світ НПП нараховує 917 видів, 39 з яких занесені до Червоної книги України, 2 — Європейського Червоного списку, 2 види — під охороною Бернської конвенції.

На території НПП є дві широко відомі історичні пам'ятки – це г. Бона та г. Божа.

На вершині г. Бона (рис. 2.7) розташовані розвалини колишньої фортеці, що була подарована разом з ближніми землями королеві Бона Сфорца її чоловіком польським королем Сигізмундом I. Померла королева похована на своїй родині, м. Барі

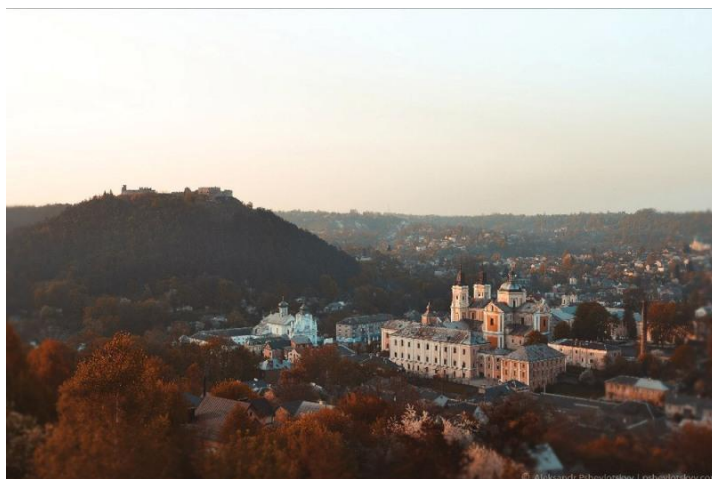

Рис. 2.7 Гора Бона на фоні м. Кременець

в Італія, але за легендою вона не встигла вивезти свої коштовності з Кременецького замку і вони досі залишаються у 90 м. колодязі замку, в якому не має ні краплі води. Ця легенда разом з іншими, що окутують м. Кременець за часів правління королеви Бона Сфорца приваблюють сюди туристів з різних куточків України і не тільки.

Божа гора (рис. 2.6) розташована у 10 км від м. Кременець, відділена від Кременецької гряди р. Іква. Її висота 366,8 м. над рівнем моря та 120м над рівниною. На вершині розташовано джерело з невеликою церквою, до якої спеціально привозять кровоточиві ікони з ближніх районів та міст. Це місце окутано великою кількістю історії про цілющі властивості води з джерела та сили землі.

2.2 Національний природний парк Дністровський каньйон

Наказом президента України від 3 лютого 2010 р. створено національний парк Дністровський каньйон, з метою збереження цінних природних та історико-культурних комплексів і об'єктів лісостепової зони. Територія НПП - 10829,18 га земель. Дністровський каньйон розташований на території Борщівського, Буцацького, Заліщицького та Монастирських районів області [3].

Дністровський каньйон найбільший каньйон в Україні. Його довжина – 250 км [9]. НПП розлягається на берегах р. Дністер. Каньйон є умовною межею на півдні між Тернопільщиною та Івано-Франківською, Хмельницькою і Чернівецькою областями.

Дністровський каньйон відомий своїми скельними відслюваннями.

Гордістю Парку являються травертинові скелі - унікальні за своєю привабливістю порівняно молоді геологічні утворення з химерними

Рис. 2.8 Печера Оптимістична

Рис. 2.9 Водопад Дівочі сльози

З багатьох травертинових скель, покритих мохом, спадають, багатьма дрібними струменями, водоспади, які носять назву – Дівочі сльози (рис.2.9).

На території НПП відомо близько 50 печер. Найвідоміші з них Оптимістична (рис 2.8), Озерна, Кришталева, Вертеба, Ювілейна.

Вони признані пам'ятками природи загальнодержавного значення. Печера Оптимістична занесена до Книги рекордів Гінесса як найдовша у світі гіпсова печера, найдовша печера Євразії та п'ята за довжиною серед печер світу [10]. Її загальна довжина станом на 2017р. понад 260 км [3, 11].

Ріки Дністер, Стрипа, Джурина, що протікають на території НПП живлять джерела чистої води, що стікає по схилах каньйону. На р. Джурина можна побачити природний водоспад з трьома ярусами каскаду, висотою 16 м, який так і зветься – Джуринський водоспад [3].

Флора і фауна НПП різноманітна. На річкових схилах збереглась реліктова лісова,

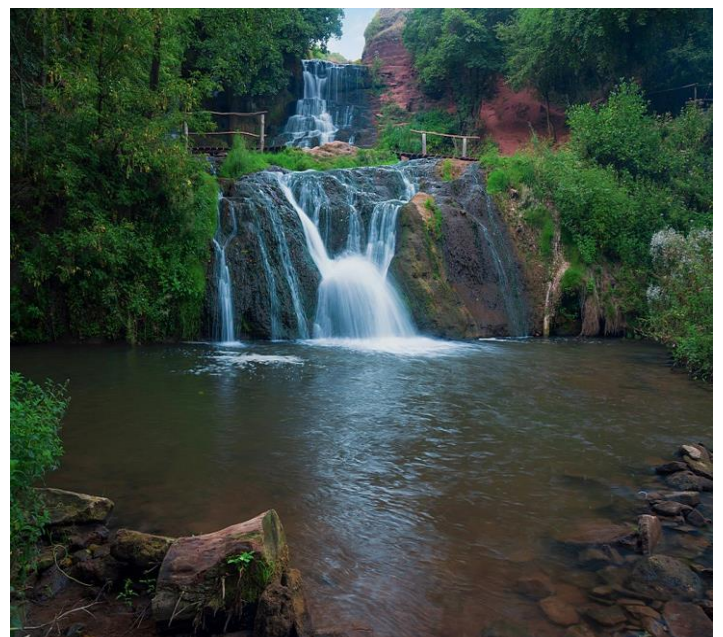

Рис. 2.7 Джуринський водоспад

формами, таємничими печерами, гротами, навісами, мальовничими водоспадами, сталагмітами, сталактитовими натічними утвореннями. Часто вони вкриті оксамитовою зеленню мохів та водоростей [5].

наскельна та лучно-степова рослинність. У лісах водяться козулі, зайці, борсуки, лисиці, вепри, білки та інші тварини. На кам'яних схилах і в чагарниках живуть ящірки, мідянки, гадюки, вужі. Мешкає понад 40 видів риб, десятки видів птиці, багато рідкісних видів комах, 50 з яких занесені до Червоної книги України [3].

Через важко доступність схилів рослинний та тваринний світ Дністровського каньйону ще не досконало вивчений.

Згідно з національним інтернет опитуванням 26 серпня 2008 р. НПП Дністровськи каньйон визнано одним з 7 чудес України.

3 ПРИРОДНІ ЛІКУВАЛЬНІ РЕСУРСИ

Головними природними лікувальними ресурсами Тернопільської області є МВ (фасовані природні столові та природні лікувально-столові) [12]. Впродовж 2002-2008 рр. проведено науково-експериментальне обґрунтування ефективності та безпечності ПЛР, за результатами яких було надано 12 сучасний медичних (бальнеологічних) висновків: 7 – стосовно мінеральних столових вод («Калганов Кришталева», «Вишневецька», «Надзбручанська», «Русло Поділля», «Кременева», «Добра вода», «Почаївська»), 1 – щодо лікувально-столової води («Новозбручанська-1») [13].

Розділ розроблено на основі Звітів про НДР ДУ «Український НДІ медичної реабілітації та курортології МОЗ України» щодо вивчення та стандартизації мінеральних вод Тернопільської області.

Свердловинами, що розкрили водоносні горизонти й комплекси, було отримано МВ широкого спектра мінералізації – від 0,59 до 19,06 г/дм³ та різного хімічного складу.

МВ за хімічним складом можна розділити на такі:

- води слабкої мінералізації;
- води слабкої-малої мінералізації;
- води малої мінералізації
- води високої мінералізації.

Збаразький район. Свердловина № 1

Свр. № 1 м. Збараж Збаразького району розташована на території ТОВ «Лікоро-горілчаний завод Калганов».

В гідрогеологічному відношенні ділянка водозабору розташована в межах Волино-Подільського артезіанського басейну. В даному районі поширені водоносні горизонти і комплекси четвертинних, неогенових та верхньокрейдових відкладів. Свр. № 1 м. Збараж каптовано підземні води у відкладах верхньої крейди, в інтервалі глибин 40,0-58,0 м. Водовмісні породи представлено крейдою з жовнами кременю та пісковиком кварц-глауконітовим.

Підземні води верхньокрейдових відкладів мають напірний характер. Статичний рівень води по свр. № 1 м. Збараж встановлюється на глибині 14,0 м. Дебіт свердловин змінюється в широких межах залежно від ступення тріщинуватості порід.

Відповідно до паспортних даних дебіт свр. № 1 становить 144,0 м³/доб при зниженні рівня води на 21,0 м.

За хімічним складом підземні води свр. № 1 характеризуються, як слабкомінералізовані гідрокарбонатні кальцієві, магнієво-кальцієві без специфічних компонентів та властивостей, нейтральні, холодні. Хімічний склад води відповідає наступній формулі:

$$M_{0,78} \frac{HCO_3 86 Cl 10 SO_4 4}{Ca 72 Mg 18 (Na + K) 10} \quad pH 6,95 \quad T 10,5 \text{ } ^\circ C$$

Згідно медичного (бальнеологічного) висновку підземні води, що виводяться свр. № 1 м. Збараж Збараського району, можуть використовуватися для промислового фасування як мінеральна природна столова вода «Калганов Кришталева».

Свердловина № 1 «Д»

Свр. № 1 «Д» пробурена глибиною 200,0 м у с. Кінахівці Збараського району, на правому схилі р. Горинь, у 0,3 км від колишньої ферми. Підземні води прив'язані до відкладів крейди у інтервалі глибин 120,6-196,0 м.

Згідно до паспортних даних статичний рівень встановився на глибині 77,2 м від земної поверхні. Дебіт свердловини 164 м³/доб при зниженні рівня на 5,2 м.

За хімічним складом підземні води свр. № 1 «Д» характеризуються, як слабкомінералізовані гідрокарбонатні натрієві без специфічних компонентів та властивостей, слабколужні, холодні. Хімічний склад води відповідає наступній формулі:

$$M_{0,87} \frac{HCO_3 85 SO_4 9}{(Na + K) 93 Ca 5} \quad pH 7,55 - 7,76 \quad T 11 \text{ } ^\circ C$$

Згідно медичного (бальнеологічного) висновку МВ, що видобуваються з свр. № 1 «Д» с. Кінахівці, можуть використовуватися у промисловому розливі як мінеральна природна столова вода «Вишневецька».

Гусятинський район. Сverdловина № 2

Сverdловинами Гусятинського родовища розкриваються мінеральні води двох бальнеологічних груп: слабкомінералізовані води з підвищеним вмістом органічних речовин (свр. № 31 РЕ), які відносяться до вод типу “Нафтуся”, і високомінералізовані хлоридні кальцієво-натрієві типу “Друскининкай” (свр. № 9 МВ).

Сverdловиною № 31 РЕ вскрито водоносний горизонт в відкладах сілура. Дебіт свердловини № 31 РЕ складає 40,0 м³/d. Води характеризуються як слабкомінералізовані гідрокарбонатні кальцієво-магнієво-натрієві, нейтрально-слабколужні (рН 7,0-7,6 од.рН), холодні (Т 12,0-14,0 °С). В мінеральних водах містяться органічні речовини в кількості від 6,0 mg/l до 12,0 mg/l.

Формула хімічного складу має такий вигляд:

свр. № 31 РЕ	Сорг. 0,006-0,012	$M_{0,75} \frac{HCO_3}{76-78} \frac{SO_4}{12Cl} \frac{10-12}{(Na+K) 41-44Ca 23-31Mg 28-33}$	рН 7,2-7,6 Т 11-14 °С
--------------	-------------------	---	--------------------------

Води можуть застосовуватися при захворюваннях гепатобіліарної системи, нирок і сечовивідних шляхів.ю а також при супутніх порушеннях водно-сольового обміну.

1) Сverdловиною № 9 МВ вскрито водоносний горизонт в відкладах протерозою. Дебіт свр. № 9 МВ склав 111,0 м³/d. Води характеризуються як високомінералізовані хлоридні кальцієво-натрієві, нейтрально-слабколужні (рН 6,8-7,3 од.рН), холодні (Т 18,0-20,0 °С) з підвищеним вмістом бромю (від 17,0 mg/l до 133,0 mg/l).

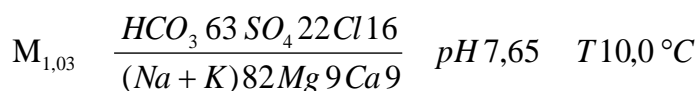
Води можуть бути використані при зовнішньому застосуванні без розведення при лікуванні захворювань опорно-рухового апарату, периферійній системі і серцево-судинних. При розведенні до 4,0-6,0 g/l води можуть бути

використані при внутрішньому застосуванні при захворюваннях шлунково-кишкового тракту.

Свр. № 2 розташована на території ЗАТ «Новозбручанські води» смт. Гусятин. Пробурено свердловину у 1996 р. глибиною 82,0 м. Підземні води отримані з відкладів сарматського ярусу, з інтервалу глибин 32,0-82,0 м. Статичний рівень підземних вод встановлюється на глибині 20,0 м. Відповідно до паспортних даних дебіт свердловини становить 144,0 м³/доб при зниженні рівня на 30,0 м.

В межах ділянки виділяється сілурийський водоносний горизонт. Водовмісними породами горизонту є вапняки доломітизовані, які розкрито свр. № 2. В кровлі водоносного горизонту залягають глини потужністю 6,0 м в інтервалі 4,0-10,0 м.

За хімічним складом підземні води свр. № 2 характеризуються, як слабо-маломінералізовані сульфатно-гідрокарбонатні натрієві без специфічних компонентів та властивостей, слабколужні, холодні. Хімічний склад води відповідає наступній формулі:

Згідно медичного (бальнеологічного) висновку підземні води свр. № 2 (2-S) південно-західної ділянки Гусятинського району, можуть використовуватися для промислового фасування як мінеральна природна столова вода «Надзбручанська».

Свердловина № 61-П

Свр. № 61-П розташована на території Корпорації «Мінеральні води Надзбруччя» с. Суходіл Гусятинського району. Пробурено свердловину у 2004 р. глибиною 132,0 м.

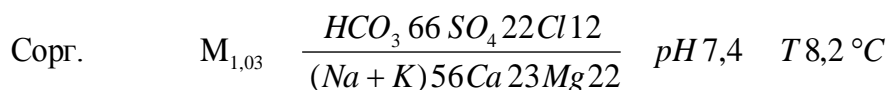
Розкритий водоносний горизонт в відкладах силуру пластово-тріщинного типу, напірний.

Водовмісні породи представлено тріщинуватими і кавернозними окремеленими вапняками і аргілітами. В кровлі водоносного горизонту залягає

суглинок жовто-коричневого кольору з включеннями уламків вапняку потужністю 35,0 м в інтервалі 0,0-35,0 м.

Підземні води отримано з інтервалу глибин 35,0-132,0 м. Статичний рівень підземних вод встановлюється на глибині 65,1 м. Відповідно до паспортних даних рекомендований дебіт свердловини 108,0 м³/доб при зниженні рівня на 2,65 м.

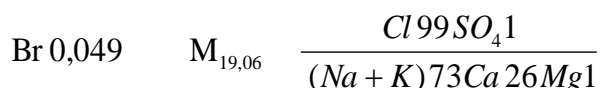
За хімічним складом підземні води свр. № 61-П с. Суходіл Гусятинського району характеризуються, як з підвищеним умістом органічних речовин маломінералізовані сульфатно-гідрокарбонатні магнієво-кальцієво-натрієві, натрієві (різного катіонного складу), слабколужні, холодні. Хімічний склад води відповідає наступній формулі:

Згідно медичного (бальнеологічного) висновку МВ, що видобуваються свр. № 61-П с. Суходіл, можуть використовуватися для промислового фасування як мінеральна лікувально-столова вода «Новозбручанська-1» та для питного лікування при хронічних гастритах типу В, виразковій хворобі шлунку та ДПК, хронічних панкреатитах, колітах та гепатитах, станах, що супроводжуються пригніченням неспецифічних адаптаційних реакцій.

Свердловина № 9-МВ

За хімічним складом МВ свр. № 9-МВ Новозбручанського родовища (ДП «Санаторій «Збруч») характеризуються, як високомінералізовані бромні хлоридні кальцієво-натрієві. Хімічний склад води відповідає наступній формулі:

Згідно медичного (бальнеологічного) висновку МВ, що видобуваються свр. № 9-МВ, можуть використовуватися у санаторно-курортній сфері для зовнішнього застосування при хворобах – артроз первинний і вторинний, міжхребцевий остеохондроз, спондильоз, спондилоартроз первинний і

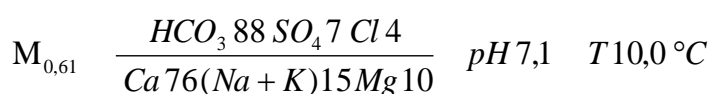
вторинний, ревматоїдний артрит або поліартрит, анкілозуючий спондилоартрит, реактивні артрити, наслідки перенесеного ревматичного артрити або поліартрити, наслідки переломів суглобів і кісток, стан після операції на суглобах або хребті, захворювання нервів верхніх кінцівок, травми нервових корінців і сплетінь, радикуліти, контрактури, захворювання навколо суглобових тканин.

Тернопільський район. Свердловина № 1

Свр. № 1 розташована на околиці с. Біла Тернопільського району (на території СМП «Екер»). Пробурено свердловину у 2002 р. глибиною 110,0 м. Підземні води отримано з девонських відкладів, з інтервалу глибин 56,0-110,0 м. Статичний рівень підземних вод встановлюється на глибині 32,0 м. Відповідно до паспортних даних дебіт свердловини становить 120,0 м³/доб при зниженні рівня на 50,0 м.

В межах ділянки виділяється водоносний горизонт в девонських відкладах. Водовмісними породами горизонту є тріщинуваті пісковики з прошарками аргілітів і алевроліту, які розкрито свр. № 1.

За хімічним складом підземні води свр. № 1 характеризуються, як слабкомінералізовані гідрокарбонатні кальцієві, магнієво-кальцієві без специфічних компонентів та властивостей, нейтральні, холодні. Хімічний склад води відповідає наступній формулі:

Згідно медичного (бальнеологічного) висновку МВ, що виводяться свр. № 1 с. Біла Тернопільського району, можуть використовуватись для промислового фасування як мінеральна природна столова вода «Русло Поділля».

Слабкосульфідні (25 mg/l) мінеральні води зустрічаються в с. Настасів та в

с. Конопківка Тернопільської області.

Водоносний горизонт вскрито на глибині від 25,0 м до 100,0 м в корінних третичних відкладах (тортон), які представлено пісчано-глиністо-

вапняковими утвореннями, пісковиками. Водонесний горизонт напірний (до 23 м). Статичний рівень встановився на глибині від 7,0 м до 10,0 м. Дебіти свердловин від

120,0 м³/ д до 192,0 м³/ д. В водах міститься вуглекислота в кількості від 20 mg/l до 70 mg/l

Формула хімічного складу вод має такий вигляд:

с. Настасів, Тернопільська обл.	H ₂ S 0,025	M 0,98	<u>HCO₃ 52</u> <u>SO₄ 41</u>
			Ca 67 Mg 24

Бережанський район. Свердловина № 1

Свр. № 1 розташована на південній околиці м. Бережани Бережанського району, на території ТОВ «Кременева».

В гідрогеологічному відношенні ділянка водозабору розташована в межах Волино-Подільського артезіанського басейну. В даному районі поширені водонесні горизонти і комплекси четвертинних, неогенових та верхньокрейдових відкладів. Свр. № 1 м. Бережани розкрито підземні води у відкладах верхньої крейди (крейда з жовнами кременю), в інтервалі глибин 38,0-91,0 м.

Підземні води верхньокрейдових відкладів, мають напірний характер. Величина напорів збільшується від схилів вододілів до долини річки від декількох до 24 м. Залежно від ступеня тріщинуватості порід дебіт свердловини змінюється від 35 до 2000 м³/доб.

Відповідно до паспортних даних дебіт свр. № 1 становить 144,0 м³/доб при зниженні рівня води на 44,0 м. Статичний рівень води по свр. № 1 встановлюється на глибині 24,0 м.

За хімічним складом підземні води свр. № 1 м. Бережани характеризуються, як слабкомінералізовані гідрокарбонатні кальцієві, магнієво-кальцієві без специфічних компонентів та властивостей, нейтральні, холодні. Хімічний склад води відповідає наступній формулі:

$$M_{0,62} \frac{HCO_3 77 SO_4 16 Cl 6}{Ca 72 Mg 18 (Na + K) 9} \quad pH 7,15 \quad T 9,5^\circ C$$

Згідно медичного (бальнеологічного) висновку підземні води, що виводяться свр. № 1 м. Бережани Бережанського району, можуть використовуватися для промислового фасування як мінеральна природна столова вода «Кременева».

Зборівський район. Свердловина № 4-Г

Свр. № 4-Г Зборівського родовища розташована на відстані 1,0 км на північ від міста Зборів Зборівського району. Свр. № 4-Г пробурено у 1968 р. глибиною 250 м.

Свр. № 4-Г розташована в 90 м від русла річки Стрипа, на її правобережжі. В геоморфологічному відношенні дана територія знаходиться в під області Подільської височини.

Гідрографічна мережа ділянки відноситься до басейну річки Дністра і представлена верхів'ями річки Стрипа.

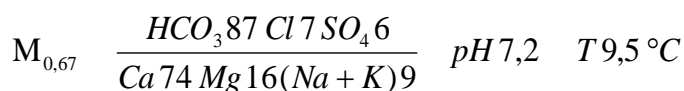
В геоструктурному відношенні ділянка розміщення свр. № 4-Г Зборівського родовища розташована в межах Волино-Подільської окраїни Східно-Європейської платформи складеної потужною (більше 5000 м) товщею осадових утворень верхнього протерозою і фанерозою. В геологічній будові району, де розміщена свр. № 4-Г, приймають участь відклади верхнього девону, верхньої крейди неогену і четвертинні утворення.

В районі розміщення свр. № 4-Г виділяються водоносні горизонти в четвертинних, неогенових, верхньокрейдових і верхньодевонських відкладах.

Підземні води отримано з верхньодевонських відкладів. Водовмісними породами горизонту є вапняки, доломіти, алевроліти з прошарками пісковиків і аргілітів, які розкрито свр. № 4-Г в інтервалі глибин 140,0- 224,4 м.

Статичний рівень підземних вод встановлюється на глибині 6,39 м. Дебіт свердловини становить 2445 м³/доб при зниженні рівня на 2,24 м.

За хімічним складом підземні води свр. № 4-Г Зборівського родовища характеризуються, як слабкомінералізовані гідрокарбонатні кальцієві без специфічних компонентів та властивостей, нейтральні, холодні. Хімічний склад води відповідає наступній формулі:

Згідно медичного (бальнеологічного) висновку МВ, що виводяться свр. № 4-Г Зборівського родовища, можуть використовуватися для промислового фасування як мінеральна природна столова вода «Добра вода».

Кременецький район. Сverdловини № 3 та № 4

Свр. № 3 та № 4 розташовані між селами Діброва і Затишся Кременецького району, які знаходяться на території ТзОВ «Будівельне управління «Дім».

Район Дібровської ділянки в геоструктурному відношенні розташований в межах Волино-Подільської окраїни Східно-Європейської платформи, в геологічній будові якої приймають участь протерозойські кристалічні породи, осадові відклади кембрійської, ордовікської, силурійської, девонської, крейдової, неогенової та четвертинних систем. В геологічній будові Дібровської ділянки приймають участь верхньокрейдіві, неогенові та четвертинні відклади.

В гідрогеологічному відношенні Дібровська ділянка розташована в межах Волино-Подільського артезіанського басейну.

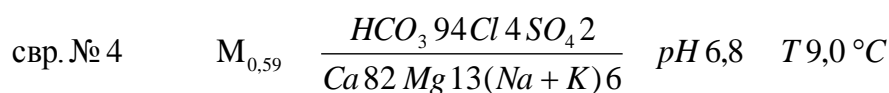
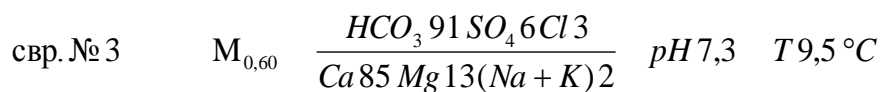
Водоносний горизонт верхньокрейдівих відкладів поширений на всій території, що характеризується. Водовмісні породи представлено тріщинуватими мергелями, пісковиками, пісками, вапняками. Тріщинуватість мергельно-крейдової товщі вкрай нерівномірна. Найбільш інтенсивна тріщинуватість поширена до глибини 60 м. Води переважно напірні. Напори досягають більше 100 м. Дебіти свердловин змінюються 0,5 до 5-10 л/с і більше.

Статичний рівень підземних вод встановлюється на глибині 19,0 м. Дебіт свердловини становить 192 м³/доб при зниженні рівня на 23,0 м.

Підземні води свр. № 4 отримано з верхньокрейдових відкладів. Водовмісними породами горизонту є тріщинуваті мергелі та крейда, які розкрито свердловиною в інтервалі глибин 30,0-81,0 м.

Статичний рівень підземних вод встановлюється на глибині 21,0 м. Дебіт свердловини становить 192 м³/доб при зниженні рівня на 24,0 м.

За хімічним складом підземні води свр. № 3 та № 4 Дібровської ділянки характеризуються, як слабкомінералізовані гідрокарбонатні кальцієві, нейтральні-слабколужні, холодні. Хімічний склад вод відповідає наступним формулам:

Згідно медичного (бальнеологічного) висновку підземні води, які видобуваються свр. № 3 та № 4 с. Діброва, можуть використовуватись для промислового фасування як мінеральні природні столові води «Почаївська».

4 ТЕРИТОРІАЛЬНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ КОМПЛЕКС

Тернопільська область за територією належить до невеликих областей України і займає 23 місце серед них, але за наявним природним потенціалом і багатством архітектурної спадщини має одні з найвищих показників серед регіонів.

Природні рекреаційні ресурси у Тернопільській області в цілому сприятливі для відпочинку населення і представлені всіма видами: кліматичні, ландшафтні, курортологічні, ресурси поверхневих та підземних вод.

Окрім цього, область належить до тих регіонів України, в яких найбільше у кількісному відношенні пам'яток природи, культури, історії та архітектури у т. ч. 634 об'єкти природно – заповідного фонду.

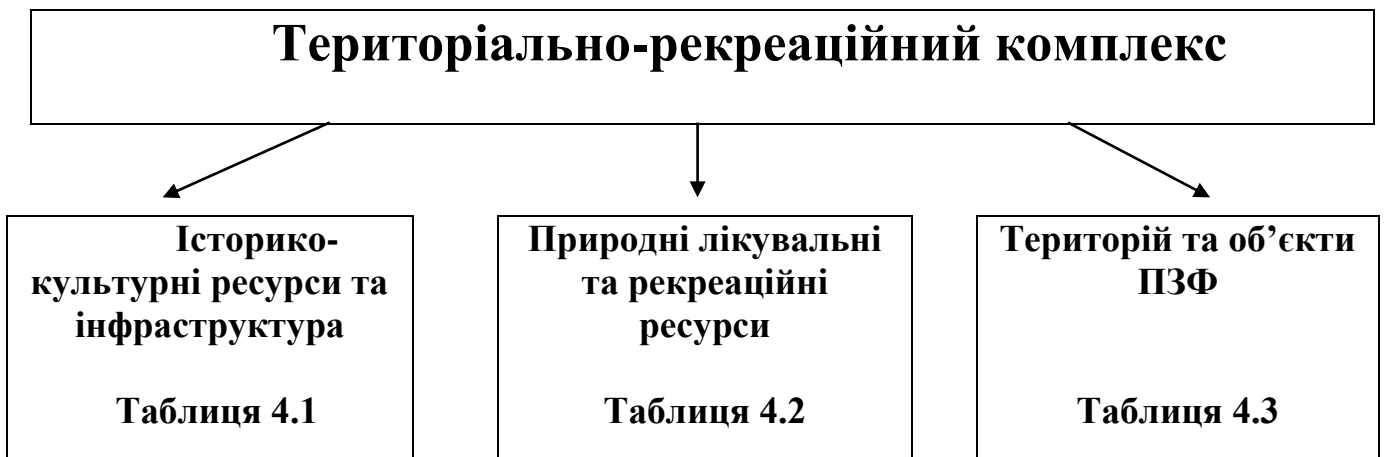
Головними природними лікувальними ресурсами є мінеральні води, виділяються їх 4 типи: без специфічних компонентів та властивостей, сульфідні води, води з підвищеним умістом органічних речовин та розсоли.

Метою дипломного проектування є оцінка територіально-рекреаційного потенціалу Тернопільської області, шляхом аналізу забезпеченості області природно-рекреаційними, історико-культурними ресурсами та об'єктами інфраструктури, формування основних аспектів його перспективного розвитку та визначити проблеми, які необхідно вирішити для поліпшення територіально-рекреаційного потенціалу.

Для оцінки туристично-рекреаційного комплексу використовувалась кількісно-якісна характеристика з обліком бальної оцінки та визначенням інтегрального показника, котрий показує рівень сучасного стану територіально-рекреаційного комплексу 17 районів Тернопільської області.

Принциповим моментом у дослідженні складу сукупності туристично-рекреаційного потенціалу є аналіз його як системи [26].

Оцінка потенціалу ТРК проводилась за трьома групами критеріїв: історико-культурні ресурси та інфраструктура, природні лікувальні та рекреаційні ресурси, територій та об'єкти ПЗФ.

Для якісно-кількісної оцінки територіально-рекреаційного комплексу розроблено бально-порядкову шкалу, де:

- 1- мінімальна забезпеченість
- 2 – вище мінімальної
- 3 – середня забезпеченість
- 4 – вище середньої
- 5 – максимальна забезпеченість

Розрахунок забезпеченості конкретного району визначеною групою об'єктів територіально-рекреаційного комплексу здійснюється за формулою:

$$X_i = \frac{A_i \times 5}{C_i}, \text{ де}$$

X_i – забезпеченість і-того району визначеною групою об'єктів за розробленою бально-порядковою шкалою, бали;

A_i – кількість об'єктів визначеної групи об'єктів і-того району;

5 – максимальна забезпеченість за бально-порядковою шкалою, бали;

C_i – максимальна кількість об'єктів визначеної групи об'єктів.

Перша група критеріїв - музеї, будинки культури, готелі та заклади харчування, санаторно-курортні заклади, довжина доріг з твердим покриттям тощо.

Друга група критеріїв – природні лікувальні та рекреаційні ресурси. Сюди входять лісовкриті території та ліси, курортні та лікувально-оздоровчі території, рекреаційні території, прибережні території та свердловини МВ.

Третя група критеріїв – території та об'єкти ПЗФ районів. Найцікавіші заповідні зони в області - НПП Кременецькі гори, НПП Дністровський каньйон та ПЗ Медобори.

За результатами проведеної оцінки територіально-рекреаційного комплексу у 17 районах Тернопільської області складено таблицю інтегральних показників потенціалу ТРК (таблиця 4.5).

Складено рейтингову таблицю районів області за результатами кількісно-якісної оцінки ТРК (таблиця 4.6).

Таблиця 4.1 Інтегральний показник туристично-курортної інфраструктури Тернопільської області

№ з/п	Район області	Будинки культури		Клуби		Музеї		Кінотеатри, театри		Пам'ятки і історії та культури		Готелі		Транспортна інфраструктура (автомобільні дороги), км		Заклади харчування		Санаторно-курортні заклади		Сумарний бал
		8	1,3	35	2,8	2	1,4	1/0	1,2/0	167	2,1	3	0,2	228,6	1,9	7	0,3	1	2,5	
1	Бережанський	8	1,3	35	2,8	2	1,4	1/0	1,2/0	167	2,1	3	0,2	228,6	1,9	7	0,3	1	2,5	13,7
2	Борщівський	6	1	35	2,8	3	2,1	0/0	0/0	402	5	4	0,3	405	3,3	5	0,2	-	0	14,7
3	Бучацький	19	3	57	4,6	7	5	1/0	1,2/0	184	2,3	6	0,5	226,6	1,8	10	0,5	-	0	18,9
4	Гусятинський	28	4,5	30	2,4	2	1,4	1/0	1,2/0	292	3,7	3	0,2	395,9	3,2	9	0,4	2	5	22,0
5	Заліщицький	22	3,5	31	2,5	2	1,4	0/0	0/0	387	4,8	6	0,5	617,56	5	10	0,5	1	2,5	20,7
6	Збаржський	16	2,5	44	3,5	1	0,7	2/0	2,5/0	278	3,4	5	0,4	374,5	3	7	0,3	-	0	16,3
7	Зборівський	20	3,2	62	5	1	0,7	0/0	0/0	352	4,4	1	0,1	368	3	6	0,3	1	2,5	18,5
8	Козівський	2	0,3	33	2,7	-	0	0/0	0/0	118	1,5	1	0,1	236	1,9	7	0,3	-	0	6,1
9	Кременецький	11	1,8	39	3,1	3	2,1	0/0	0/0	321	4	12	1	166,3	1,3	13	0,6	1	2,5	16,4
10	Лановецький	11	1,8	24	1,9	2	1,4	1/0	0,8/0	205	2,5	3	0,2	245,1	2	13	0,6	-	0	11,2
11	Монастирський	19	3	30	2,4	7	5	0/0	0/0	202	2,5	2	0,2	225	1,8	5	0,2	-	0	15,1
12	Підволочиський	24	3,9	35	2,8	2	1,4	0/0	0/0	197	2,4	1	0,1	281,2	2,3	6	0,3	-	0	13,2
13	Підгасцький	10	1,8	22	1,8	1	0,7	0/0	0/0	177	2,2	3	0,2	166,4	1,3	9	0,4	-	0	8,4
14	Теребовлянський	31	5	34	2,7	1	0,7	1/0	1,2/0	355	4,4	2	0,2	425,2	3,4	9	0,4	1	2,5	20,5
15	Тернопільський	20	3,2	45	3,6	4	2,9	4/2	5/5	273	3,4	61	5	498,2	5	103	5	1	2,5	40,6
16	Чортківський	25	4	33	2,6	-	0	0/0	0/0	161	2	2	0,2	395	3,2	9	0,4	-	0	12,4
17	Шумський	8	2,5	34	2,7	2	1,4	0/0	0/0	215	2,7	2	0,2	541,2	4,4	9	0,4	-	0	14,3

Дані для розрахунку першої групи критеріїв було взято з Списку пам'яток Тернопільської області по районах (українська частина міжнародної ініціативи Wiki Loves Monuments 2018) [14], Концепції розвитку туризму та курортів у Тернопільській області до 2020 р. [15], Інвестиційних паспортів кожного району області [16].

Історико-культурна компонента характеризує можливості для розвитку туристично-рекреаційної діяльності шляхом використання історико-культурного надбання певної території [26].

Інфраструктурні елементи – збалансовані з вимогами виробництва туристично-рекреаційного продукту можливості засобів розміщення, підприємств харчування, дозвілля, транспорту забезпечувати необхідні умови для здійснення туристично-рекреаційної діяльності й задоволення потреб рекреантів та туристів [26].

Найкращі результати за розрахунком показників цієї групи критеріїв отримав Тернопільський район, тут максимальна розвинута інфраструктура, найбільша в області кількість готелів, закладів харчування, 4 театри, музеї, найбільша площа доріг з твердим покриттям. У районі знаходиться аеропорт, єдиний у області. У лідерах — Борщівський район, тут найбільша кількість пам'яток історії та культури – 402, Гусятинський район, в якому знаходяться 2 санаторно-курортні заклади.

Взагалі область мало забезпечена санаторно-курортними закладами, їх кількість – 8. Вони розташовані у 7 районах області з 17.

Істотно відчутна різниця у кількості закладів розміщення та харчування у Тернопільському районі та інших 16 районах області, в середньому в Тернопільському районі їх більше у 10 разів.

Результат вище середнього показали Кременецький, Буцацький, Заліщитський, Зборівський, Збаражський та Теремовлянський райони.

В Кременецькому районі добре розвинутий релігійний туризм через розташування у м. Почаїв Свято Успенської Почаївської лаври, що істотно вплинуло на розвиток інфраструктури району.

У Буцацькому районі - 7 музеїв, це найбільший показник серед районів області.

Теребовлянський район найкраще забезпечений будинками культури та клубами, тут 355 пам'яток історії та культури.

Середню забезпеченість та нижче середньої показали Чортківський, Шумський, Підволочиський, Бережанський, Монастирський райони.

У Чортківському районі відсутні музей, театри, кінотеатри та санаторно-курортні заклади. Пам'яток історії та культури – 161, ця кількість нижче середньої для районів області, 2 готелі, 9 закладів харчування.

У Підволочиському районі відсутні театри, кінотеатри, санаторно-курортні заклади та лише 1 готель. У Бережанському районі відсутні лише театри, але бали по усіх групах критеріїв не перевищують 2,4.

Найменші результати отримали Козівський та Підгаєцький райони з інтегральним балом 6,1 та 8,4 відповідно. В Козівському районі відсутні кінотеатри, театри, музей, санаторно-курортні заклади, розміщений лише 1 готель. У Підгаєцькому районі – 1 музей, 3 готелі, 9 закладів харчування, але відсутні санаторно-курортні заклади та довжина доріг з твердим покриттям найменша серед районів області.

Взагалом, аналізуючи отримані результати, слід відмітити велику кількість пам'яток історії та культури у районах області. Замків в Тернопільській області найбільше ніж у будь якій іншій області України. Велика кількість будинків культури та сільських клубів, в яких поряд з сучасними популярними розвагами поважають традиційні для Тернопільщини декоративні мистецтва – вишивка та писанкарство. Проводяться гастрономічні і не тільки фестивалі, зокрема «Галицька дефіляда» та фестиваль борщу «Борщі-їв» популяризують область як центр галицької гастрономії [12].

Напрямом розвитку туризму та курортів області у розрізі інфраструктури є розширення мережі санаторно-курортних закладів, реконструкція та будівництво об'єктів торгівельного обслуговування туристів, закладів розміщення та відпочинку.

Таблиця 4.2 Інтегральний показник Природно-заповідного фонду Тернопільської області

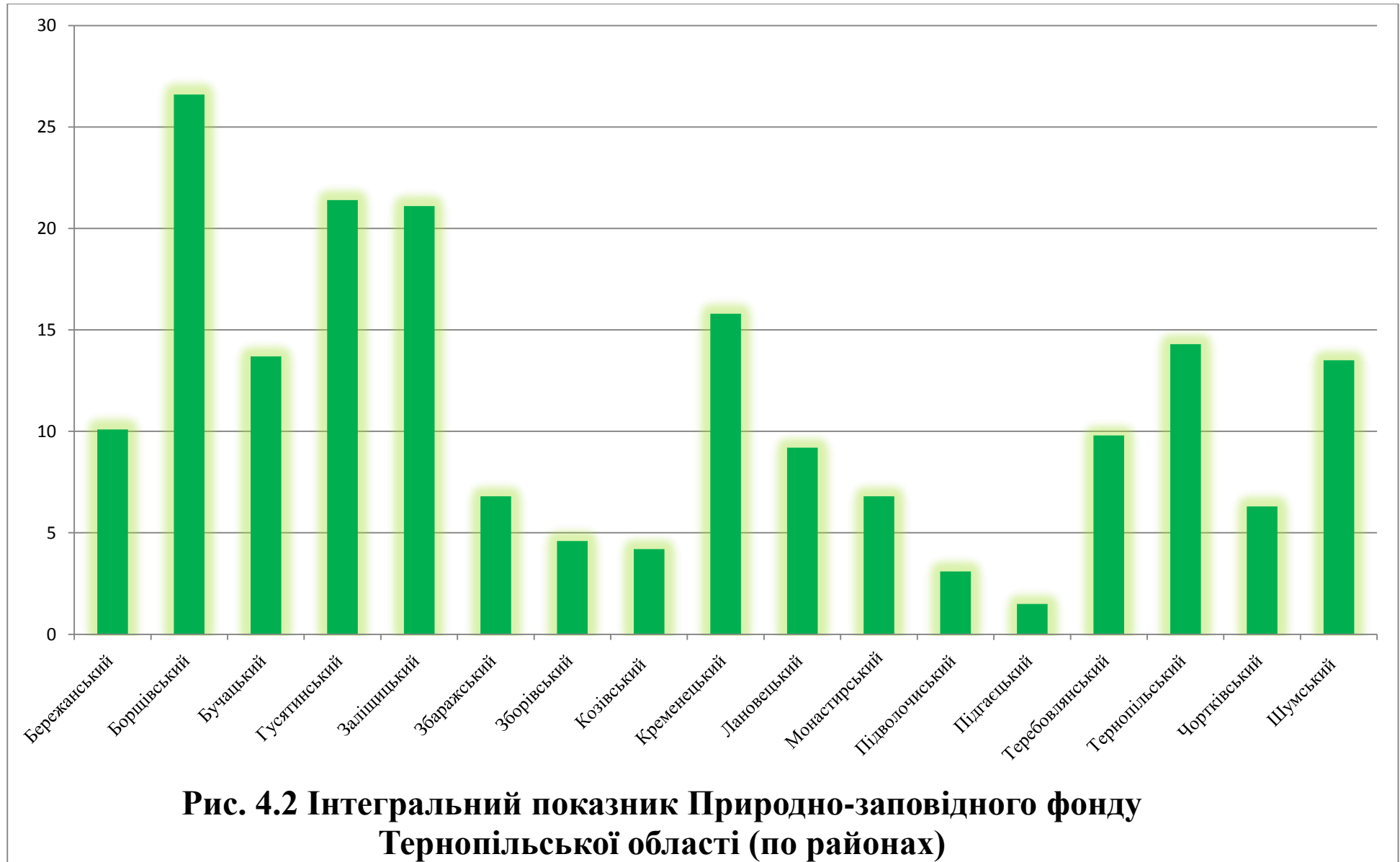
№ з/п	Райони області	Природні заповідники, га		Національні природні парки, га		Регіональні ландшафтні парки, га		Заказники загальнодержавного та місцевого значення, га		Пам'ятки природи загальнодержавного значення, одиниць		Пам'ятки природи місцевого значення, одиниць	
		0	0,0	0,0	0,0	0	0,0	3636,20	2,4	1	0,7	31	2,0
2	Борщівський	0	0,0	1816,8	1,8	13909,00	4,3	5357,00	3,5	7	5,0	70	5,0
3	Бучацький	0	0,0	3370,0	3,3	8155,00	2,5	1104,00	0,7	0	0,0	35	2,2
4	Гусятинський	8774,8	5,0	0,0	0,0	0	0,0	5234,10	3,5	1	0,7	19	1,2
5	Заліщицький	0	0,0	5093,4	5,0	16053,00	5,0	1294,10	0,8	2	1,4	46	2,9
6	Збаражський	0	0,0	0,0	0,0	0	0,0	4470,70	2,9	0	0,0	23	1,4
7	Зборівський	0	0,0	0,0	0,0	0	0,0	4529,60	3,0	0	0,0	23	1,4
8	Козівський	0	0,0	0,0	0,0	0	0,0	1443,20	0,9	0	0,0	12	0,8
9	Кременецький	0	0,0	2864,6	2,9	0	0,0	6673,47	4,3	0	0,0	24	1,5
10	Лановецький	0	0,0	0,0	0,0	0	0,0	2914,70	1,9	0	0,0	12	0,8
11	Монастирський	0	0,0	548,94	0,5	3967,00	1,2	4025,00	2,6	0	0,0	24	1,5
12	Підволочиський	741,83	0,4	0,0	0,0	0	0,0	2809,30	1,8	0	0,0	14	0,9
13	Підгасцький	0	0,0	0,0	0,0	0	0,0	1244,40	0,8	0	0,0	10	0,7
14	Теребовлянський	0	0,0	0,0	0,0	283,0	0,1	3369,80	2,1	0	0,0	27	1,6
15	Тернопільський	0	0,0	0,0	0,0	630,0	0,2	982,00	0,6	0	0,0	29	1,0
16	Чортківський	0	0,0	0,0	0,0	0	0,0	5244,00	3,4	1	0,7	35	2,2
17	Шумський	0	0,0	4086,6	4,0	0	0,0	7688,90	5,0	0	0,0	21	1,4

Продовження табл. 4.2

№ з/п	Райони області	Заповідні урочища, га		Дендрологічні парки загальнодержавного значення, одиниць		Дендрологічні парки місцевого значення, одиниць		Ботанічні сади загальнодержавного значення, одиниць		Ботанічні сади місцевого значення, одиниць		Зоологічні парки місцевого значення, одиниць	
1	Бережанський	0	0,0	0	0,0	1	2,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0
2	Борщівський	0	0,0	1	5,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
3	Бучацький	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
4	Гусятинський	394,0	5,0	1	5,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
5	Заліщицький	0	0,0	0	0,0	2	5,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
6	Збаражський	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
7	Зборівський	12,0	0,2	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
8	Козівський	0	0,0	0	0,0	1	2,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0
9	Кременецький	0	0,0	0	0,0	1	2,5	1	5,0	0	0,0	0	0,0
10	Лановецький	39,20	0,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	5,0
11	Монастирський	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
12	Підволочиський	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
13	Підгаєцький	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
14	Теребовлянський	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	5,0	0	0,0
15	Тернопільський	0	0,0	0	0,0	1	2,5	0	0,0	1	5,0	0	0,0
16	Чортківський	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
17	Шумський	47,0	0,6	0	0,0	1	2,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0

Продовження табл. 4.2

№ з/п	Райони області	Парки - пам`ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення, одиниць		Парки - пам`ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення, одиниць		Заповідність території районів в % від загальної площі	Загальний бал р-ну
		1	2,5	0	0,0		
1	Бережанський	1	2,5	0	0,0	5,91	10,1
2	Борщівський	2	5,0	0	0,0	19,54	26,6
3	Бучацький	0	0,0	1	1,0	11,67	13,7
4	Гусятинський	0	0,0	1	1,0	14,21	21,4
5	Заліщицький	0	0,0	1	1,0	26,82	21,1
6	Збаражський	1	2,5	0	0,0	5,29	6,8
7	Зборівський	0	0,0	0	0,0	4,69	4,6
8	Козівський	0	0,0	0	0,0	2,11	4,2
9	Кременецький	0	0,0	0	0,0	9,58	15,8
10	Лановецький	0	0,0	1	1,0	4,72	9,2
11	Монастирський	0	0,0	1	1,0	14,83	6,8
12	Підволочиський	0	0,0	0	0,0	4,23	3,1
13	Підгаєцький	0	0,0	0	0,0	2,60	1,5
14	Теребовлянський	0	0,0	1	1,0	3,37	9,8
15	Тернопільський	0	0,0	5	5,0	1,25	14,3
16	Чортківський	0	0,0	0	0,0	5,93	6,3
17	Шумський	0	0,0	0	0,0	13,22	13,5

Для розрахунку інтегрального показника ПЗФ Тернопільщини використовувались дані з Регіональної доповіді про стан навколишнього середовища Тернопільської області за 2017 р. [1] та Перелік об'єктів та території ПЗФ [9].

Станом на 1 січня 2017 р. мережа заповідних територій та об'єктів ПЗФ Тернопільської області складається з 684 одиниць. Загальна площа територій та об'єктів ПЗФ – 134569,9599 га, або 8,9 % від територій Тернопільщини. Фактична площа ПЗФ Тернопільщини – 123177,3267 [1].

Станом на 01 січня 2017 р. Тернопільщина 8-ма з 31-єї області України за відношенням площі ПЗФ до загальної площі області. На першому місці в Україні Івано-Франківська область (15,71 %), на другому сусідня Хмельницька (15,15 %), далі Закарпатська (12,8 %), Чернівецька (11,1 %), а закінчує цей список – Дніпропетровська (3 %) та Харківська області (2,36 %) [17].

На території області представлено майже всі види територій та об'єктів ПЗФ, окрім біосферних заповідників.

На Тернопільщині створено та функціонує один ПЗ «Медобори» та два НПП «Дністровський каньйон» та «Кременецькі гори».

. Найцікавіші райони Тернопільщини для туристів та відпочиваючих, що люблять атрактивні ландшафти, є ті на території яких простягаються заповідні зони НПП «Кременецькі гори» перетинає – Кременецький, Шумський, НПП «Дністровський каньйон» - Борщівський, Заліщитський, Бучацький та Монастирський райони, ПЗ «Медобори» - Гусятинський та Підволочиський.

Але найкращі інтегральні показники за якісно-кількісною оцінкою ПЗФ отримали також Тербовлянський та Тернопільський райони, через наявність ботанічних садів місцевого значення, дендрологічних парків та парків пам'яток садово-паркового мистецтва.

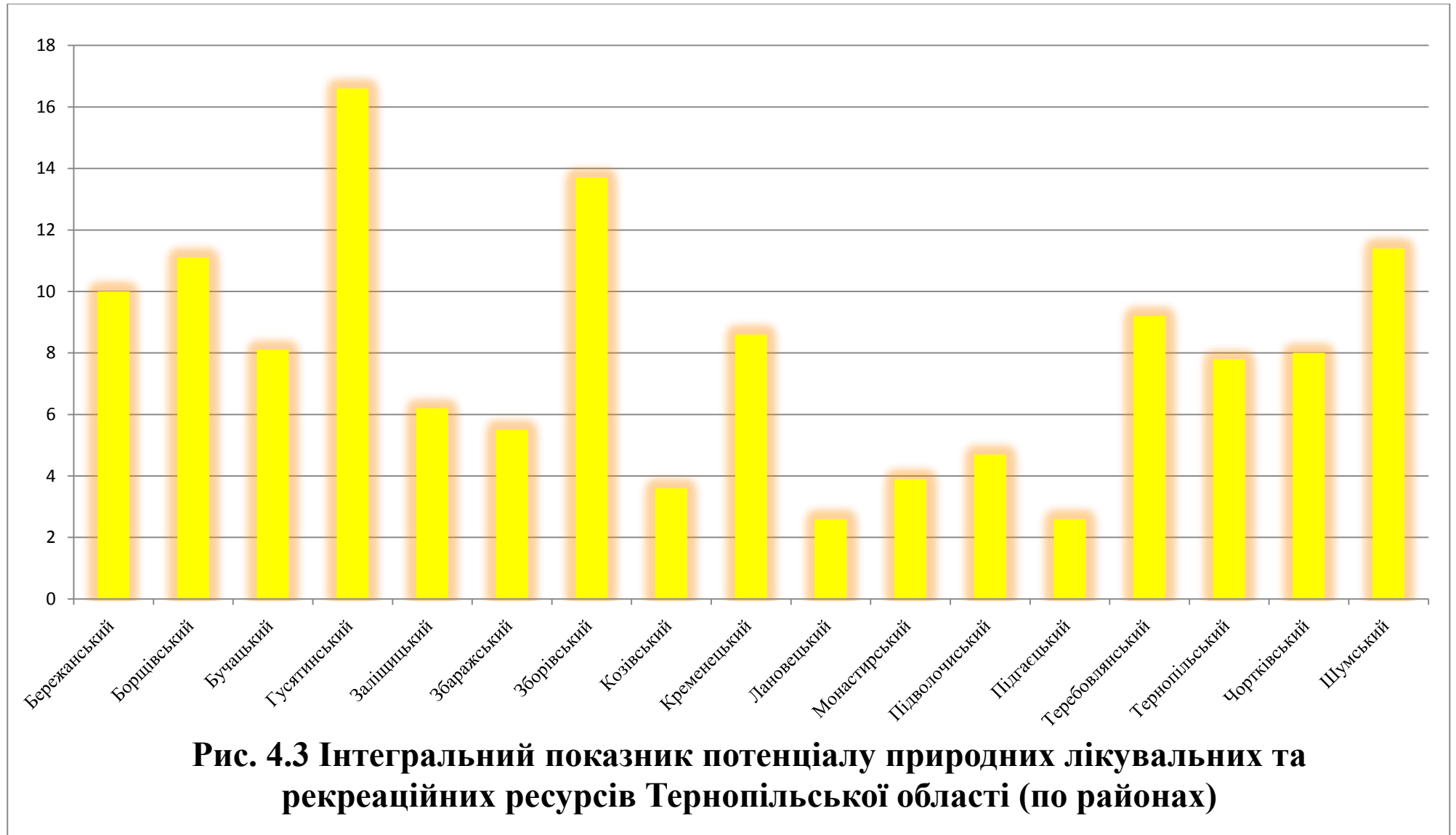
Конвенцією про охорону біологічного різноманіття, сторонами якої є

193 країни світу, серед яких і Україна, поставлено завдання створити до 2020 р. систему природоохоронних територій на площі 17 % суходолу та 10 % морських акваторій до 2020 р. і для цього розроблено спільну програму дій.

Головою Тернопільської обласної держадміністрації видано розпорядження від 18.06.2018 р. № 481-од «Про забезпечення реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року в частині формування мережі природоохоронних територій. Управлінням екології та природних ресурсів Тернопільської обласної державної адміністрації розроблений Перелік територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення, які планується створити на місцевому рівні, станом на 01.01.2018 р [15].

**Таблиця 4.3 Інтегральний показник потенціалу природних лікувальних та рекреаційних ресурсів
Тернопільської області**

№ з/п	Райони області	Ліси та інші лісовкриті площі, га		Курортні та лікувально-оздоровчі території, га		Рекреаційні території, га		Прибережні території, га		Мінеральні води, квіт-ть свердловин		Загальний бал
1	Бережанський	20,387	4,9	0,001	0,1	0,013	0,9	0,065	1,6	3	2,5	10
2	Борщівський	16,956	4,0	-	0,0	0,022	1,5	0,091	2,3	4	3,3	11,1
3	Бучацький	12,793	3,0	0,007	0,7	0,032	2,3	0,053	1,3	1	0,8	8,1
4	Гусятинський	16,674	4,0	0,047	5	0,003	0,2	0,099	2,4	7	5	16,6
5	Заліщицький	10,733	2,5	-	0,0	-	0,0	0,016	0,4	4	3,3	6,2
6	Збаражський	7,854	1,9	-	0,0	-	0,0	0,071	1,7	2	1,7	5,5
7	Зборівський	11,533	2,7	-	0,0	0,071	5,0	0,171	4,3	2	1,7	13,7
8	Козівський	4,411	1,0	-	0,0	-	0,0	0,103	2,6	-	0,0	3,6
9	Кременецький	16,454	3,9	0,003	0,3	-	0,0	0,075	1,9	3	2,5	8,6
10	Лановецький	3,902	0,9	-	0,0	0,004	0,3	0,055	1,4	-	0,0	2,6
11	Монастирський	14,760	3,5	-	0,0	0,003	0,2	0,008	0,2	-	0,0	3,9
12	Підволочиський	4,297	1,0	-	0,0	0,005	0,4	0,099	2,5	1	0,8	4,7
13	Підгаєцький	9,810	2,3	-	0,0	-	0,0	0,012	0,3	-	0,0	2,6
14	Теребовлянський	9,534	2,3	-	0,0	0,001	0,1	0,171	4,3	3	2,5	9,2
15	Тернопільський	5,948	1,4	-	0,0	-	0,0	0,089	2,2	5	4,2	7,8
16	Чортківський	11,674	2,7	-	0,0	-	0,0	0,114	3,6	2	1,7	8,0
17	Шумський	21,018	5	-	0,0	0,020	1,4	0,191	5	-	0,0	11,4

Дані для розрахунку інтегрального показника природних лікувальних та рекреаційних ресурсів зібрано з даних екологічного паспорту Тернопільської області [18] та Звітів про НДР ДУ «Український НДІ медичної реабілітації та курортології МОЗ України» щодо вивчення та стандартизації мінеральних вод Тернопільської області [13].

Природні рекреаційні ресурси області в цілому сприятливі для відпочинку населення і представлені усіма видами – кліматичні, ландшафтні, курортологічні, ресурси поверхневих та підземних вод.

Природно-ресурсна компонента – це здатність природних систем без шкоди для себе виробляти необхідну для людини продукцію, тобто використовуватись в туристично-рекреаційній діяльності [26].

Природні лікувальні ресурси в області представлені мінеральними водами 4 видів:

- Без специфічних компонентів та властивостей;
- З підвищеним умістом органічних речовин;
- Сульфідні;
- Розсоли.

У наступній таблиці представлено розподіл свердловин по районах області.

Таблиця 4.4 Свердловини мінеральних вод Тернопільщини

№ з/п	Райони області	Мінеральні води, кіл-ть свердловин			
		Без специфічних компонентів та властивостей	Сульфідні води	Води з підвищеним умістом органічних речовин	Розсоли
1	Бережанський	3	-	-	-
2	Борщівський	4	-	-	-
3	Бучацький	1	-	-	-
4	Гусятинський	3	-	3	1
5	Заліщицький	4	-	-	-
6	Збаражський	2	-	-	-
7	Зборівський	2	-	-	-
8	Козівський		-	-	-
9	Кременецький	3	-	-	-
10	Лановецький	-	-	-	-
11	Монастирський	-	-	-	-

№ з/п	Райони області	Без специфічних компонентів та властивостей	Сульфідні води	Води з підвищеним умістом органічних речовин	Розсоли
12	Підволочинський	-	-	1	-
13	Підгаєцький	-	-	-	-
14	Теребовлянський	2	1	-	-
15	Тернопільський	4	1	-	-
16	Чортківський	2	-	-	-
17	Шумський	-	-	-	-

За розрахунком інтегрального показника природних лікувальних, рекреаційних ресурсів на першому місці в області – Гусятинський район.

Гусятинський район багатий на свердловини МВ (7), представлені усі 5 критеріїв цієї групи.

Далі йде Борщівський та Шумський райони, які багаті на лісовкриті території та ліси, та Зборівський район з максимальною площею прибережних територій.

Потім йдуть Кременецький та Теребовлянський райони, в яких присутні усі території, крім курортних та лікувально-оздоровчих та свердловини МВ (3 для кожного району).

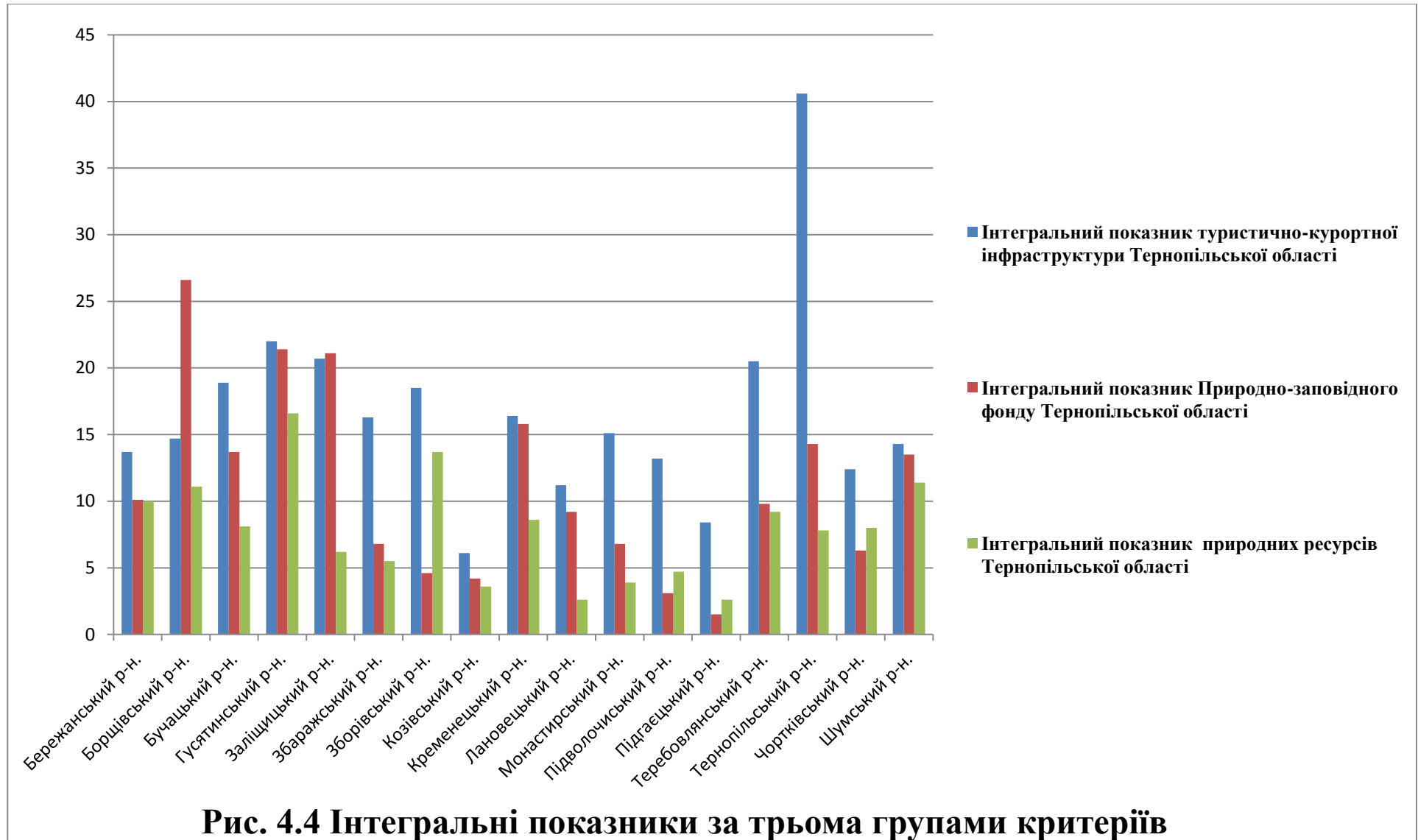
У Шумському, Підгаєцькому, Монастирському, Лановецькому та Козівському районах взагалі відсутні свердловини МВ.

У Монастирському районі велика кількість лісовкритих територій.

Найгірші показники показали Козівський та Лановецький райони. Тут відсутні свердловини МВ та курортні, лікувально-оздоровчі території. Перспективним є розкриття водоносних горизонтів, джерел мінеральних вод, що може послужити важливим поштовхом у розвитку лікувально-оздоровчого туризму.

Таблиця 4.5 Інтегральні бали р-нів за 3 групами критеріїв та загальний бал ТРК

№ з/п	Райони області	Загальний бал туристично-курортної інфраструктури	Загальний бал за ПЗФ	Загальний бал за природні ресурси	Загальний бал туристично-рекреаційного комплексу району
1	Бережанський	13,7	10,1	10	33,8
2	Борщівський	14,7	26,6	11,1	52,4
3	Бучацький	18,9	13,7	8,1	40,7
4	Гусятинський	22,0	21,4	16,6	60,0
5	Заліщицький	20,7	21,1	6,2	45,0
6	Збаражський	16,3	6,8	5,5	28,6
7	Зборівський	18,5	4,6	13,7	36,8
8	Козівський	6,1	4,2	3,6	13,9
9	Кременецький	16,4	15,8	8,6	40,8
10	Лановецький	11,2	9,2	2,6	25,6
11	Монастирський	15,1	6,8	3,9	25,8
12	Підволочиський	13,2	3,1	4,7	21,0
13	Підгаєцький	8,4	1,5	2,6	12,5
14	Теребовлянський	20,5	9,8	9,2	39,5
15	Тернопільський	40,6	14,3	7,8	62,7
16	Чортківський	12,4	6,3	8,0	26,7
17	Шумський	14,3	13,5	11,4	39,2

**Таблиця 4.6 Рейтингова таблиця районів Тернопільської області,
за результатами якісно-кількісної оцінки**

Назва районів	Загальний бал за результатами розрахунків	Рейтингова позиція
Тернопільський	62,7	1
Гусятинський	60,0	2
Борщівський	52,4	3
Заліщицький	45,0	4
Кременецький	40,8	5
Бучацький	40,7	6
Теребовлянський	39,5	7
Шумський	39,2	8
Зборівський	36,8	9
Бережанський	33,8	10
Збаражський	28,6	11
Чортківський	26,7	12
Монастирський	25,8	13
Лановецький	25,6	14
Підволочиський	21,0	15
Козівський	13,9	16
Підгаєцький	12,5	17

Борщівський та Гусятинський райони отримали високі бали за наявність природних ресурсів та території та об'єкти ПЗФ, котрі можна використовувати для відпочинку та рекреації.

У Гусятинському районі розташовані 2 з 8 санаторіїв Тернопільщини [15], 7 свердловин мінеральних вод для зовнішнього та внутрішнього застосування та природний заповідник Медобори, що популяризує цей район серед туристів та відпочиваючих.

Борщівський район має 4 свердловини мінеральних вод, найбільшу кількість пам'яток історії та архітектури в області – 402, саме у частині НПП Дністровський каньйон, що відноситься до Борщівського району знаходяться печери «Оптимістична» та «Кришталева», що так популярні серед спелеотуристів України та Світу. Печеру Оптимістичну занесено до Книги рекордів Гінесса як найдовшу у світі гіпсову печеру, найдовшу печеру Євразії та п'яту за довжиною серед печер світу. Її загальна довжина станом на 2017 р. понад 260 км [11].

Тернопільський район посів перше місце через розвинуту інфраструктуру та велику кількість пам'яток історії та культури, але тут недостатньо велика кількість природних об'єктів. Крім того, екологічний стан Тернопільського району погіршує велика транспортна загрузка, оскільки м. Тернопіль є обласним центром Тернопільської області.

Перспективою для Тернопільського району області є створення Регіонального ландшафтного парку «Збаражські Товтри» на території долини р. Гніздичної на південний схід до межі з околицею м. Збараж. Створення регіонального ландшафтного парку заплановано регіональною схемою формування екомережі, затвердженою рішенням обласної ради від 18.06.2009 № 619 [19]. Також за клопотання Дичківської сільської ради у 2015 р. схвалено створення Гідрологічного заказника місцевого значення «Під лісом», площею 22,2 га на території Тернопільського району для охорони та збереження водно-болотного масиву заплави р. Гнізна. За пропозицією управління екології та

природних ресурсів обласної державної адміністрації розглядається створення гідрологічної пам'ятки природи місцевого значення «Живоносне джерело» у с. Гаї Гречанське та ряду парків пам'ятників садово-паркового мистецтва у м. Тернопіль [19].

Друга група, це 6 районів області, загальний бал за результатами розрахунків для яких вище середнього – це Заліщицький район (45,0), Кременецький район (40,8), Бучацький район (40,7), Тербовлянський район (39,5), Шумський район (39,2), Зборівський район (36,8) та Бережанський район (33,8).

Заліщицький район розташований у південній частині області, на межі з Івано-Франківською областю. Його площа - 683,91 км² [3].

Територія району рівнинна, пронизана річками Дністер, Серед, Джурин, Дупла, Громова, Поросячка. Заліщицький район показав добрі результати по критеріям туристично – курортної інфраструктури та ПЗФ.

Тут 387 пам'яток історії та культури, є 31 клуб та 22 будинки культури. По території району простинається частина НПП «Дністровський каньйон» та Регіональний ландшафтний парк «Дністровський каньйон» [14, 16].

Є 4 свердловини мінеральних вод без специфічних компонентів та властивостей, рекомендованих для промислового фасування. Природні столові води «Марія», «Дзвінка». У районі відсутні курортні та рекреаційні території. На район покладається велике транспортне навантаження, шляхи державного значення – Е 85 Брест – Кишинів – Одеса [3].

Кременецький район займає північну, північно-східну частину області. Його площа 918 км². Район межує на заході з Львівською областю України. Територія району простягається в зоні лісостепу Волино-Подільського плато.

Умовно район поділяється на дві частини 15 % Кременецький Кряж або Мале Полісся та 85% Холодне Полісся [3]. Для Кременецького Кряжу характерний плоский одноманітний рельєф, а Холодне полісся з складними його формами, що формуються під дією ерозійних процесів, через великі атмосферні опади та їх наслідки. Тут протікають річки Іква та Горинь.

У районі 321 пам'ятка історії та культури. Найцікавіші з них - це розвалини Кременецького замку, Музична школа у м. Кременець, Палац Вороніна у с. Білокриниці тощо.

Район особливо популярне через м. Почаїв, центр Релігійного туризму області та України. Почаївська лавра (рис. 4.5) – найбільший православний

Рис. 4.5 Почаївська Лавра, м. Почаїв

храмовий комплекс і монастир на Західній Україні і другий на Україні після Києво-Печерської лаври [3]. Щороку її відвідують десятки тисяч паломників та туристів. Разом з Почаївською Лаврою в районі є цілий комплекс монастирів, церков тощо. Це дуже цікаве місце для відвідувачів, яких цікавить релігійний туризм.

У місті Кременець на вершині г. Бона (рис. 2.7) розташовані розвалини колишньої фортеці, що була подарована разом з ближніми землями королеві Бона Сфорца її чоловіком польським королем Сигізмундом I. Померла королева

Рис. 4.6 Русилівський водоспад

вод без специфічних компонентів та властивостей. Згідно медичного (бальнеологічного) висновку підземні води, які видобувають свердловини № 3 та № 4 с. Діброва, можуть використовуватись для промислового фасування як мінеральні природні столові води «Почаївська» [13].

У районі функціонує

1 санаторій, 11 будинків культури, 32 клуби, 3 музеї, 12 готелів та 13 закладів харчування.

Транспортна інфраструктура слабо розвинута, лише 166, 3 км доріг з твердим покриттям, хоча район займає 5 місце серед 17 за своєю площею

Бучацький район – адміністративна одиниця на півдні області, площею 802 км² [3].

Ландшафт району рівнинний, розчленований великою кількістю рік. Основні ріки району – Бариш, Біла, Дністер, Стрипа, Жванець, Золота, Лужник тощо.

В районі розташовуються 42 території та об'єкти природно-заповідного фонду, площа яких складає 9361,25, що становить 11,67 % території Бучацького району [10].

похована на своїй родині, м. Барі в Італія, але за легендою вона не встигла вивезти свої коштовності з Кременецького замку і вони досі залишаються у колодязі замку, глибиною 90 м, в якому не має ні краплі води [20].

У районі є три свердловини мінеральних

Рис. 4.7 Порохівська травертинова скеля

У склад заповідних зон району входить частина НПП Дністровський Каньйон та Регіонального Ландшафтного парку Дністровський каньйон. Цікавими представниками ПЗФ району є Русилівські водоспади (рис. 4.6) та Травертинові скелі (рис. 4.7). Біля с. Сокільці Буцацького району на території Язловецького лісництва ДП «Буцацьке лісове господарство», в межах лісового урочища «Язловець» охороняється колонія сірих чапель, що мешкає тут вже понад 80 років [3].

У районі є одна свердловина мінеральних вод без специфічних компонентів та властивостей.

Є 19 будинків культури, 57 клубів, функціонує 6 готелів та 10 закладів харчування.

Район визначився найбільшою кількістю музеїв – 7. Найцікавіші з них – Краєзнавчий музей та музей-меморіал ім. В. Стуса.

В районі – 184 пам'ятки історії та культури. Особливою популярністю користуються Буцацька ратуша (рис. 4.8), Міський парк м. Бучач, Печерний храм у с. Стінка тощо. Буцацьку ратушу возвели у 1750 року за ініціативою Миколи Потоцького, його ім'я можна побачити на одному з фасадів будівлі – напис «M. P. S. K.» [3].

Заліщицький, Кременецький та Буцацький райони мають сприятливу екологічну мережу, лікувальний клімат, аттрактивні ландшафти, багату культурно-історичну спадщину привертає туристів і відпочиваючих. Однак

Рис. 4.8 Буцацька ратуша

низький рівень розвитку інфраструктурного комплексу, мала кількість санаторно-курортних закладів, недостатнє число об'єктів рекреації знижують привабливість району. Необхідне оновлення інфраструктурного комплексу,

розширення мережі санаторно-курортних закладів, збільшення кількості рекреаційних ресурсів для більш прогресивного розвитку лікувально-оздоровчого туризму.

Теребовлянський район розташований у центрі області, на південь від обласного центра Тернополя. Площа району – 1130 км, що становить – 8,3 % загальної площі області [3].

Район розташований на заході правобережного лісостепу. Північно-східна частина району — це відроги Товтрового кряжу.

Район пронизаний річка, найбільші з яких р. Стрипа та р. Серет. Озера на території району відсутні, але є велика кількість ставків у долинах річок.

Рис. 4.5 Санаторій «Медобори», с. Конопківка, Теребовлянський р-н

На території району є 3 свердловини мінеральних вод, 2 без специфічних компонентів та властивостей та одна – сульфідна.

Візитною карточкою району є санаторій «Медобори» (рис. 4.9). Санаторій «Медобори» надає комплексне лікування унікальними природними факторами: сульфідні хлоридно натрієва мінеральні води, торфові лікувальні грязі (пелоїди), а також новими нетрадиційними методами: пиволікування, іпотерапія, апітерапія, болюсотерапія, кріотерапія [21].

В Теребовлянському районі 32 території та об'єкти ПЗФ загальною

площею 3806,42 га [10]. Найцікавіші з них - Семиківсько-Соснівський гідрологічний заказник загальнодержавного значення, Зарваницький ландшафтний парк та Ботанічний сад місцевого значення «Червона малина».

У районі знаходиться 355 пам'яток історії та культури [14]. Великою популярністю користується Троїцький костел у м. Микулинці, збудований у 1779 р. у стилі бароко.

Функціонують 31 будинок культури, 34 клуби, 1 санаторій, 2 готелі та 7 закладів харчування [15].

Шумський район області розташований на півночі області, на межі з Рівненською та Хмельницькою областями. Площа району – 838 км². Розташований в межах Подільської височини та Малого Полісся, рельєф району на північному заході представлений Кременецькими горами [2].

Ріки району, в основному, притоки басейну Дніпра, такі як Вілія та Горинка, в районі споруджено понад 50 ставків [2].

У районі 8 будинків культури, 34 клуби, 2 музеї – Шумський районний краєзнавчий музей та Тилявський літературно-меморіальний музей Уласа Самчука.

У районі функціонують 2 готелі та 7 закладів харчування [15].

ПЗФ район представлений 37 територіями та об'єктами. Найбільші з них – НПП Кременецькі гори (4086,60 га від загальної території НПП), лісовий заказник «Суразька дача», орнітологічний заказник «Солов'їний гай» тощо.

Свердловин видобутку мінеральних вод за даними НДІ не має.

Зборівський район розташований на північному заході області, його площа становить 978 км².

Довжина автомобільних шляхів становить 450 км, з них з твердим покриттям – 368 км. В районі функціонують 5 залізничних станцій [3].

Район простягається у межах Тернопільського плато Волинсько-Подільської височини, горбогір'я Вороняків, частин Опілля та Подільських Товтр [2]. Найвища точка району – 424 м [3].

Основні річки району – Серет, Стрипа, Золота Липа.

В районі є 20 будинків культури, 61 клуб, що є найбільшим показником серед районів області. Функціонує 1 районний музей, 1 готель та 6 закладів харчування.

В районі 352 пам'ятки історії та архітектури. Найцікавіші з них – Костел у м. Зборів, Покровська церква у м. Залізці, Церква Св. Трійці у м. Малашівці тощо. Більша частина пам'яток є об'єктами релігійного туризму.

До територій та об'єктів ПЗФ області в більшості відносяться заказники загальнодержавного значення та пам'ятки природи. Загальна кількість територій та об'єктів ПЗФ – 29, площа – 4584,82 га. Район має одні з найнижчих балів за показники ПЗФ.

У районі функціонує офтальмологічний санаторій «Барвінок» — спеціалізований офтальмологічний санаторій, розташований в мальовничому куточку Тернопільської області, проводить діагностику, лікування та реабілітацію хворих з захворюваннями очей та супутнє лікування хвороб опорно-рухового апарату та периферичної нервової системи. В санаторії лікуються діти з 3-х років та дорослі [25].

У Зборівському районі 2 свердловини мінеральних вод без специфічних компонентів та властивостей.

Бережанський район розташовується на заході Тернопільської області, на межі з Львівською та Івано-Франківською областями України. Його площа складає – 661 км². Бережанський район один з найменших в області.

Район розташувався в межах Подільського горбогір'я. Ландшафти у більшості рівнинні, але найвища точка району і області знаходиться біля с. Мечищів г. Попелиха, її висота – 443 м.

Територія розчленована притоками річки Дністр.

В Бережанському районі функціонують 3 свердловини мінеральних вод без специфічних компонентів та властивостей.

Об'єкти та території ПЗФ Бережанського району становить 41 заповідна зона площею – 3675,36 га. Найбільшу частину цих земель займають зоологічні заказники місцевого значення та Бережанський дендропарк (рис. 4.10).

Рис. 4.10 Бережанський дендропарк

У районі функціонують 8 будинків культури, 35 клубів 3 готелі та 7 закладів харчування.

Є Бережанський краєзнавчий музей.

Кількість пам'яток історії та архітектури не велика – 167. Найцікавіші з них – Бережанська ратуша, Палац Потоцьких, Дерев'яна церква Петра та Павла 17 сторіччя, Бернардинський монастир та Троїцький собор.

Функціонує Бережанський обласний дитячий гастроентерологічний санаторій, що спеціалізується на гастроентерологічних, ендокринологічних, неврологічних захворюваннях та захворюваннях верхніх дихальних шляхів [25].

Збаражський район розташований на півночі області, між Тернопільським районом та Шумським. Його площа складає 900 км² [3].

Район розташований на території Волино-Подільської височини, на півночі виражений рельєф Подільських товтр.

Забезпеченість інфраструктури обслуговування середня – 16 будинків культури, 44 клуби, 1 музей, 5 готелів та 7 закладів харчування.

Пам'яток історії та культури у районі – 278. Найцікавіші з них Збаражський замок, Палац Вишневецьких, Успенська церква, Костел Св. Антонія та руїни Старого замку, історія якого починається ще у 1 сторіччі.

Постановою Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1994 р. № 78 був створений Державний історико-архітектурний заповідник у м. Збараж, у 2005 р. на його базі утворений національний заповідний «Замки Тернопілля».

Мінеральні води району представлені 2 свердловинами вод без специфічних компонентів та властивостей, що рекомендовані для промислового розливу. Свердловина № 1 розташована на території ТОВ «Лікоро-горілочний завод Калганов», що розливається як мінеральна природна столова вода «Калганов Кришталева». Свердловина № 1 «Д» у с. Кінахівці розливається як мінеральна природна столова вода «Вишневецька» (рис. 4.11).

Рис. 4.11 Мінеральна вода «Вишневецька»

ПЗФ району в більшості представлений заказниками та парками пам'ятками садово-паркового мистецтва. Оцінка району за цим критерієм – 6,8.

Природні ресурси окрім свердловин мінеральних вод представлені лісами та лісо вкритими територіями та прибережними територіями.

Чортківський район розташований на південному сході області, його площа – 903 км².

Район розташований на території Західно-Подільського плато, рельєф рівнинний.

Протяжність транспортних шляхів вкритим твердим покриттям – 395 км.

Рис. 4.12 Вхідний зал "Вестибюль" печери Угринська

Інфраструктуру району представлено 25 будинками культури, 33 клубами, 2 готелями та 9 закладами харчування.

Пам'яток історій та культури тут 273, найпопулярніші з них

Домініканський костел у м. Чортків, Стара ратуша, Нова ратуша, Чортківський замок, Храм Св. Покрови тощо.

Окремо у пам'ятках хочеться відзначити печери Угринську (рис.4.8) та Млинки (рис. 4.9).

Рис. 4.9 Кристали на стінах печери Млинки

Печера Угринська сформувалась при добуванні гіпсу для поміщика Потоцького [3, 23]. Це карстова печера довжиною 2120 м [3]. Оголошена об'єктом ПЗФ області.

Печера Млинки - це гіпсова печера довжиною 49 684 м, відкрита у середині 20 сторіччя. У більшості галерей стіни рясно вкриті гіпсовими кристалами різних розмірів, забарвлених у білий, жовтий, чорний та червоний кольори, кристалічним снігом; де-не-де можна побачити геліктити, виходи «шаблевидного» гіпсу, плафони пластинчастого гіпсу та карбонатні натічні утворення, групи сталактитів, «макаронів» та поодинокі сталагміти [3].

Популярним напрямом у районі користується спелеотуризм. У районі збудовано спелеохату - це невеликій дім для туристів, що приїжджають відвідати печеру «Млинки» та інші пам'ятки району з усього світу [25].

У районі відсутні курортні, лікувальні та рекреаційні зони.

Мінеральні води представлено двома свердловинами, води характеризуються як без специфічних компонентів та властивостей.

Монастирський район – район на південному заході області. Площа – 558 км².

Територія розташована на Подільському горбогір'ї. Рельєф – рівнинний.

На території районі протікають Дністер, Золота липа, Горожанка тощо.

Інфраструктура району розвинута у кількості музеїв – 7, 19 будинків культури та 30 клубів. Але готелів лише 2, а закладів харчування – 5, що є замалим для забезпечення потреб туристів та відпочиваючих.

Пам'яток історії та культури у районі 202, серед них Палац Бадені, Музей лемківської культури.

ПЗФ району представлений заказниками та пам'ятками природи, але найцікавішою територією є частина НПП Дністровський каньйон та Регіонального ландшафтного парку Дністровський каньйон.

У Монастирському районі відсутні свердловини для видобутку мінеральних вод, згідно архіву звітів НДІ.

Лановецький район розташований на сході Тернопілля. Його площа –

632 км² [3].

Рельєф району, характерний для Подільської височини, рівнинний [2].

У районі низький показник природних ресурсів – 2,6 бали. Лісовкриті території займають 3,902 га, курортні, лікувально-оздоровчі - 0,004га та 0,055 га прибережних територій відповідно.

У Лановецькому районі відсутні свердловини для видобутку мінеральних вод, згідно архіву звітів НДІ.

Площа територій та об'єктів ПЗФ Лановецького району менше 5 % від загальної площі району. Заповідні території та об'єкти представлені 12 пам'ятками природи місцевого значення, 2914,7 га заказників загальнодержавного значення, 39,2 га заповідних урочищ та 1 парком пам'ятником садово-паркового мистецтва місцевого значення.

Інфраструктуру району представлено 11 будинками культури, 24 клубами, 2 музеями, 3 готелями та 13 закладами харчування.

Забезпеченість транспортними шляхами з твердим покриттям нижче середнього – 245,1 км.

Пам'яток історій та культури у районі 205, найвідоміша з них, Церква Божої Матері, зведена у 1837 р.

Підволочиський район розташований на сході області, на межі з Хмельницькою областю. Його площа складає 800 км².

Рельєф характерний для Волино-Подільської височини, рівнинний.

Ріки району – Збруч, Гнила, Самець.

ПЗФ району представлений 2809,3 га заказників загальнодержавного значення, 14 пам'ятками природи місцевого значення та 741,83 га території природного заповідника «Медобори».

Пам'яток історії та архітектури у районі 197. Цікаві – Токівський та Скалатські замки, Свята Гора у с. Полупанівка.

Інфраструктура сфери гостинності - 1 готель та 6 закладів харчування.

У районі 2 музей, 24 будинки культури та 45 клубів.

Останню за показниками групу складають Козівський та Підгаєцький райони з показниками 13,9 та 12,5 відповідно.

Козівський район розташований на захід від Тернопільського району і межує з ним, площа району становить 694 км².

Рельєф району рівнинний. Тут добре розвинуто сільське господарство.

Інфраструктуру для туристів та відпочиваючих представлено 2 будинками культури, 33 клубами, 1 готелем та 3 закладами харчування.

Кількість пам'яток історії та культури – 118, що є найнижчим показником серед районів області. Більша частина пам'яток - церкви або пам'ятні монументи письменників.

Природні ресурси представлено 4,411 га лісів та лісовкритих територій та 0,103 га прибережних територій.

Рис. 4.14 Липа Богдана Хмельницького

Території та об'єкти ПЗФ району займають площу у 1461,57 га – 2,11 % від усієї території району. Заповідний фонд представлено 12,0 га заповідних урочищ, 1 дендрологічним парком місцевого значення, 12 пам'ятками природи місцевого значення та 1443,2 га територій заказників загальнодержавного значення. В районі є липа – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення (рис. 4.14) , під якою за легендами 12 травня 1651 р. відпочивали

козаки на чолі з Богданом Хмельницьким після битви з поляками в районі с. Денисів [2].

Підгаєцький район розташований на заході області. Його площа складає 496 км². Це найменший район області.

ПЗФ району складають 1244,4 га заказників загальнодержавного значення та 10 пам'яток природи місцевого значення.

Інфраструктуру району представлено 10 будинками культури, 22 клубами, 1 музеєм, 3 готелями та 7 закладами харчування.

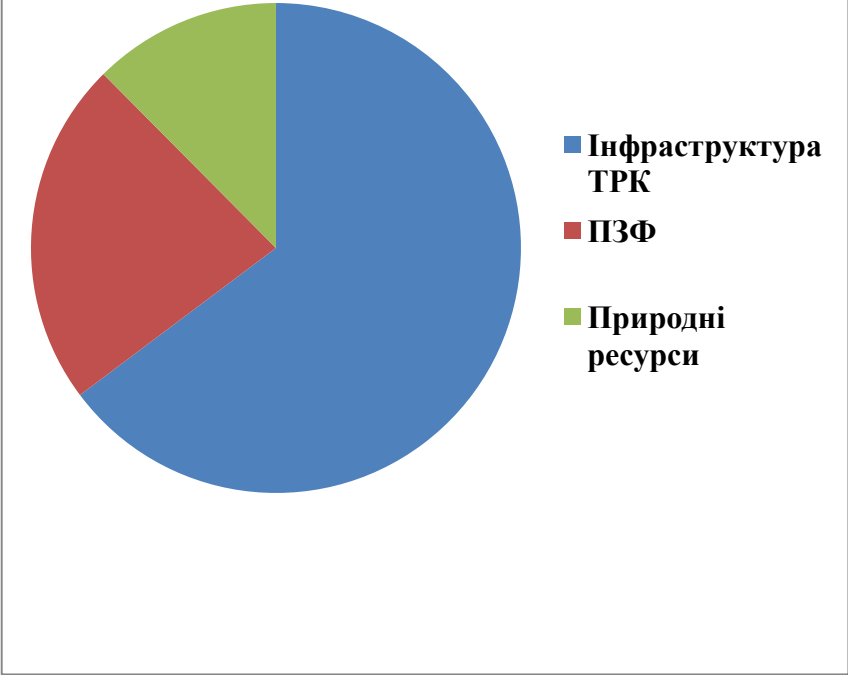
Тут 177 пам'яток історії та архітектури, популярні серед відвідувачів Успенська церква, Руїни костелу Підгайці, Майдан Незалежності у м. Підгайці.

Природні ресурси – 9, 810 га лісо вкритих територій та 0,012 га прибережних територій.

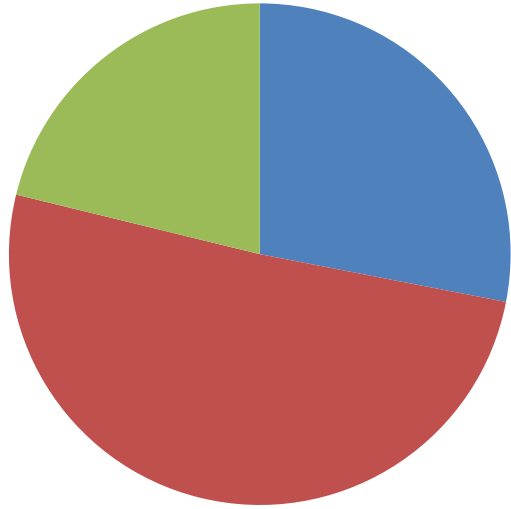
У 1950-60х роках адміністративні райони області останнє змінювали свій склад і на сьогодні у складі області 17 районів [35].

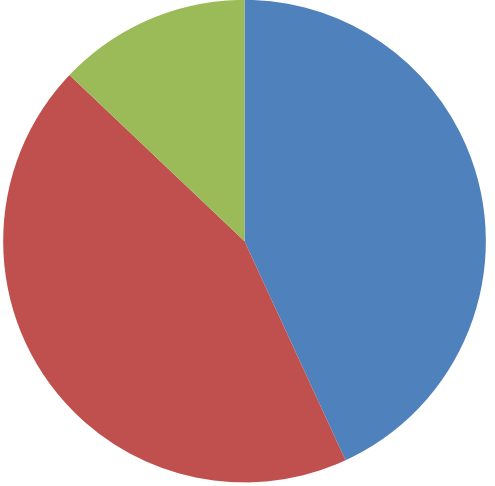
Далі наведено таблицю 4.7, з діаграмами розподілу бальної оцінки за складовими ТРК 17 районів області, визначені «+» та «-», що можна виділити після проведення розрахунків.

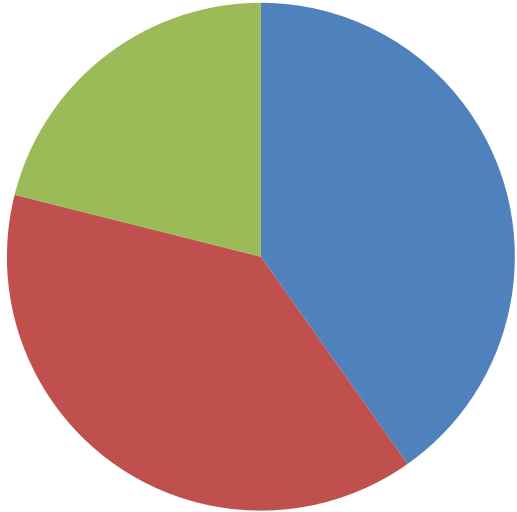
Таблиця 4.7 Діаграмами розподілу бальної оцінки за складовими ТРК районів області

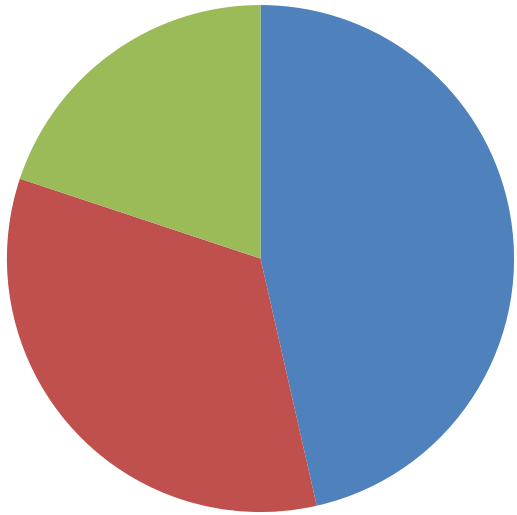
№ з/п	Район області	Загальний бал р-ну	Діаграма розподілу бальної оцінки району за складовими ТРК	«+» району	«-» району
1	Тернопільський	62,7		<p>+ транспортна інфраструктура + велика кількість закладів розміщення та харчування (61/103) + театри, музеї (2/4) + санаторій «Веселка» + 4 свердловини МВ без специфічних компонентів та властивостей + 1 свр. МВ слабкосульфідні H₂S 0,025 M_{0,98} HCO₃ 52 SO₄ 41</p>	<p>- транспортна загрузка - відсутність курортних, лікувальних, рекреаційних земель - замала площа території та об'єктів ПЗФ (1,26 % від площі району)</p>

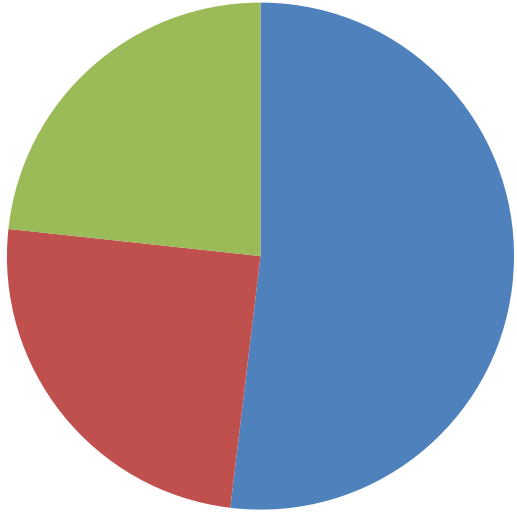
2	Гусятинський	60,0	 <p>■ Інфраструктура ТРК ■ ПЗФ ■ Природні ресурси</p>	<p style="text-align: right;">Ca 67 Mg 24</p> <p>+ природний заповідник «Медобори» + 2 санаторно-курортні заклади; + найбільша кількість свердловин мінеральних вод (7) 3 – МВ без специфічних компонентів та властивостей 3 – МВ з підвищеним умістом органічних речовин 1 – МВ розсоли (M_{19,06}) + представлені усі категорій природних ресурсів</p>	<p>- недостатня кількість закладів розміщення туристів (3)</p>
---	--------------	------	--	--	--

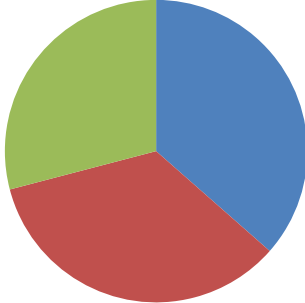
3	Борщівський	52,4	 <p>■ Інфраструктура ТРК</p> <p>■ ПЗФ</p> <p>■ Природні ресурси</p>	<p>+ найбільша кількість пам'яток історії та архітектури (402)</p> <p>+ печери «Оптимістична», «Кришталева»</p> <p>+ НПП «Дністровський каньйон»</p> <p>+ 4 свердловини МВ без специфічних компонентів та властивостей</p>	<p>- замала кількість закладів розміщення, харчування, відпочинку (4/5/6)</p> <p>- відсутність курортних, лікувально-оздоровчих територій</p>
---	-------------	------	---	--	---

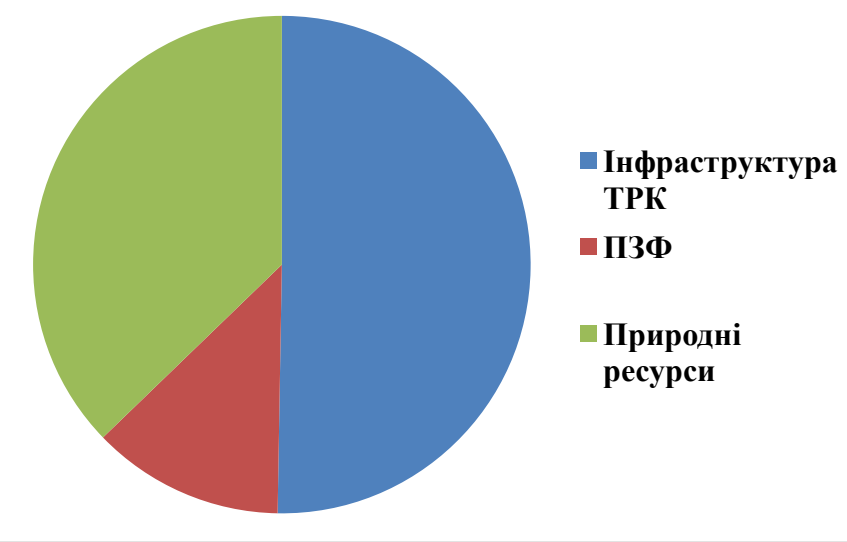
4	Заліщицький	45,0	 <p data-bbox="1220 319 1489 566"> ■ Інфраструктура ТРК ■ ПЗФ ■ Природні ресурси </p>	<p data-bbox="1534 175 1814 1236"> + НПП «Дністровський каньйон» + велика кількість пам'яток історії та культури (387) + добре розвинута транспортна інфраструктура - велика площа території та об'єктів ПЗФ (26,82 % від площі району) + Заліщицький обласний дитяч. Санаторій + 4 свердловини МВ без специфічних компонентів та властивостей </p>	<p data-bbox="1848 175 2094 422"> - замала кількість закладів розміщення та харчування (5/6) </p>
---	-------------	------	---	---	--

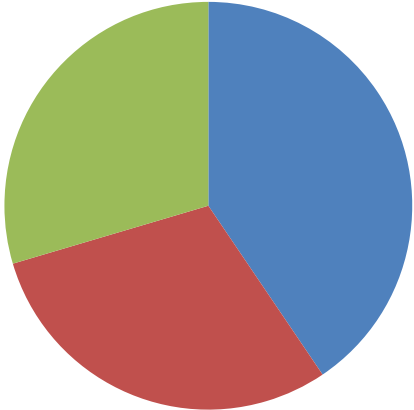
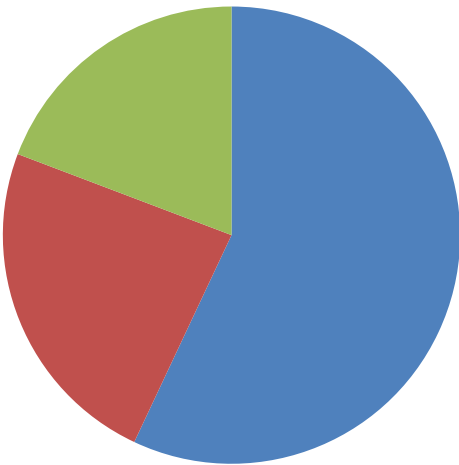
5	Кременецький	40,8	 <p data-bbox="1220 391 1489 638"> ■ Інфраструктура ТРК ■ ПЗФ ■ Природні ресурси </p>	<p data-bbox="1534 167 1814 1201"> + НПП «Кременецькі гори» + велика кількість пам'яток історії та культури (321) + пам'ятки популярні для релігійного туризму (м. Почаїв) + прибережні території + обласний дитячий психоневрологіч ний санаторій + 3 свердловини МВ без специфічних компонентів та властивостей </p>	<p data-bbox="1848 167 2094 638"> - Замала забезпеченість закладами харчування (13), готелями (12), транспортними шляхами з твердим покриттям (166,3 км) </p>
---	--------------	------	---	---	--

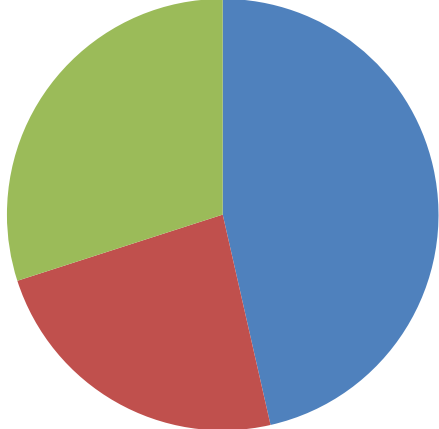
6	Бучацький	40,7	 <p data-bbox="1216 347 1480 587"> ■ Інфраструктура ТРК ■ ПЗФ ■ Природні ресурси </p>	<p data-bbox="1547 177 1807 857"> + представлені усі види природних ресурсів + НПП «Дністровський каньйон» + велика кількість музеїв (7) та закладів відпочинку(76) + 1 свердловина МВ без специфічних компонентів та властивостей </p>	<p data-bbox="1845 177 2085 427"> - Замала забезпеченість закладами харчування (10), готелями (6) </p>
---	-----------	------	--	---	--

7	Теребовлянський	39,5	 <p>■ Інфраструктура TRK</p> <p>■ ПЗФ</p> <p>■ Природні ресурси</p>	<p>+ велика кількість закладів відпочинку (65), пам'яток історії та культури (355)</p> <p>+ добра транспортна розв'язка (425,2 км)</p> <p>+ санаторій «Медобори»</p> <p>+ 3 свердловини МВ без специфічних компонентів та властивостей, 1 свердловина МВ сульфідні</p>	<p>- відсутні курортні, лікувально-оздоровчі та рекреаційні території</p> <p>- замала забезпеченість закладами харчування (9), готелями (2)</p> <p>- замала площа території та об'єктів ПЗФ (3,37 % від площі району)</p>
---	-----------------	------	---	--	---

8	Шумський	39,2	 <p data-bbox="1220 231 1489 478"> ■ Інфраструктура ТРК ■ ПЗФ ■ Природні ресурси </p>	<p data-bbox="1556 175 1803 813"> + добре розвинута транспортна інфраструктура (541,2 км) + найбільша площа лісо-вкритих (21.012 га) та прибережних (0,191 га) територій + НПП «Кременецькі гори» </p>	<p data-bbox="1848 175 2083 686"> - замала забезпеченість закладами харчування (9), готелями (2) - відсутність санаторно-курортних закладів - відсутні свердловини МВ </p>
---	----------	------	---	--	--

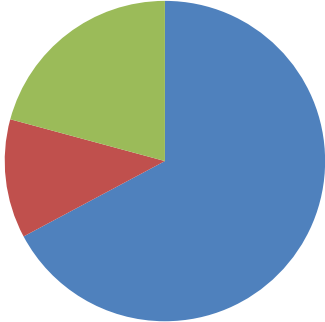
9	Зборівський	36,8	 <p>■ Інфраструктура ТРК</p> <p>■ ПЗФ</p> <p>■ Природні ресурси</p>	<p>+ найбільша площа в області рекреаційних (0,071 га) та прибережних територій (0,171 га) + велика кількість закладів відпочинку (82) та пам'яток історії та культури (352) + санаторій «Барвінок» + 2 свердловини МВ без специфічних компонентів та властивостей</p>	<p>- відсутність лікувальних та курортно-оздоровчих територій - замала забезпеченість закладами харчування (6), готелями (1) - замала площа території та об'єктів ПЗФ (4,69 % від площі району)</p>
---	-------------	------	---	--	---

10	Бережанський	33,8	 <p>■ Інфраструктура ТРК ■ ПЗФ ■ Природні ресурси</p>	<p>+ велика площа лісовкритих територій (20,387 га) + дитячий санаторій «Золота липа» + 3 свердловини МВ без специфічних компонентів та властивостей</p>	<p>- замала забезпеченість готелями (3) - невелика кількість пам'яток к історії та архітектури (167)</p>
11	Збаражський	28,6	 <p>■ Інфраструктура ТРК ■ ПЗФ ■ Природні ресурси</p>	<p>+ велика кількість закладів відпочинку (51) + 2 кінотеатри + 2 свердловини МВ без специфічних компонентів та властивостей</p>	<p>- замала забезпеченість закладами харчування (7) - відсутність санаторна-курортних закладів</p>

12	Чортківський	26,7	 <p>■ Інфраструктура ТРК</p> <p>■ ПЗФ</p> <p>■ Природні ресурси</p>	<p>+ велика кількість лісовкритих (11,674 га) та прибережних (0,114 га) територій + 2 свердловини МВ без специфічних компонентів та властивостей + розвинутий спелеотуризм, печери «Угринська», «Млинки»</p>	<p>- замала кількість пам'яток історії та культури (161), готелів (2)</p>
----	--------------	------	---	--	---

13	Монастирський	25,8	<p>■ Інфраструктура ТРК</p> <p>■ ПЗФ</p> <p>■ Природні ресурси</p>	<p>+ велика кількість музеїв (7) + площа лісовкритих територій (14,760 га) + НПП «Дністровський каньйон»</p>	<p>- замала забезпеченість закладами харчування (5) та готелями(2) - відсутність санаторна-курортних закладів - відсутні свердловини МВ</p>
14	Лановецький	25,6	<p>■ Інфраструктура ТРК</p> <p>■ ПЗФ</p> <p>■ Природні ресурси</p>	<p>+ 205 пам'яток історії та культури + 3,902 га лісовкритих територій</p>	<p>- замала забезпеченість готелями (3) - відсутність санаторна-курортних закладів - відсутні свердловини МВ</p>

15	Підволочиський	21,0	<p>■ Інфраструктура ТРК</p> <p>■ ПЗФ</p> <p>■ Природні ресурси</p>	<p>+ природний заповідник «Медобори» + прибережні (0,099 га) та лісо вкриті території (4,297 га) + 1 свердловини МВ з підвищеним умістом органіки</p>	<p>- замала забезпеченість готелями (1) та закладами харчування (6) - відсутність курортних, лікувально-оздоровчих територій</p>
16	Козівський	13,9	<p>■ Інфраструктура ТРК</p> <p>■ ПЗФ</p> <p>■ Природні ресурси</p>	<p>+ прибережні (0,103 га) та лісо вкриті території (4,411 га)</p>	<p>- замала площа території та об'єктів ПЗФ (2,11 % від площі району) - відсутні свердловини МВ</p>

17	Підгаєцький	12,5	 <ul style="list-style-type: none"> ■ Інфраструктура ТРК ■ ПЗФ ■ Природні ресурси 	+ лісо вкриті території (9,811 га)	- замала площа території та об'єктів ПЗФ (2,60 % від площі району) - відсутні свердловини МВ
----	-------------	------	--	------------------------------------	---

ВИСНОВКИ

Основою для організацій оздоровлення, лікування та відпочинку є наявність природних лікувальних ресурсів, інфраструктурних, рекреаційних та історико-культурних об'єктів. Все це утворює курортно-рекреаційний комплекс лікувально-оздоровчої місцевості. Оцінка його функціонування дозволила сформулювати основні напрямки перспективного розвитку:

1. Наведено характеристику туристично-рекреаційних комплексів 17 районів Тернопільської області. Оцінка проводилась на основі якісно-кількісної характеристики з обліком бальної оцінки та визначенням інтегрального показника, котрий показує рівень сучасного стану туристично-рекреаційного комплексу.

2. Проведено аналіз кожного району області, що володіють різним ступенем забезпеченості природними лікувальними ресурсами, інфраструктурою, територіями та об'єктами ПЗФ, рекреаційними об'єктами, транспортною доступністю тощо.

3. Оцінку потенціалу ТРК проведено за трьома групами критеріїв: історико-культурні ресурси та інфраструктура (музеї, будинки культури, готелі та заклади харчування, санаторно-курортні заклади, довжина доріг з твердим покриттям тощо), природні лікувальні та рекреаційні ресурси (лісовкриті території та ліси території, курортні та лікувально-оздоровчі території, рекреаційні території, прибережні території та свердловини МВ) території та об'єкти ПЗФ районів.

4. За результатами проведеної оцінки ТРК у 17 районах Тернопільської області найбільшим територіально-рекреаційним потенціалом володіють – Тернопільський (62,7 балів), Гусятинський (60,0 балів) та Борщівський (52,4 бали) райони. Козівський та Підгаєцький райони показали мінімальний результат, 13,9 та 12,5 балів відповідно – відчутний низький розвиток інфраструктури, замала площа ПЗФ та відсутні свердловини МВ, але можна відмітити забезпеченість лісовкритими та прибережними територіями.

5. Для всіх районів Тернопільської області перспективним є розвиток санаторно-курортних установ за рахунок використання лікувального клімату, аттрактивних ландшафтів, розкриття водоносних горизонтів з метою видобутку мінеральних вод, що може послужити важливим поштовхом у розвитку лікувально-оздоровчого туризму.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Тернопільській області у 2016 р.—Тернопіль: 2017р. / під керівництвом Сінгалевич О. В., Управління екології та природних ресурсів Тернопільської обласної державної адміністрації
2. Тернопільський енциклопедичний словник—Тернопіль: у 4 т. / редкол.: Г. Яворський та ін. — Тернопіль : Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2008. — 2898 с. — ISBN 978-966-528-279-2.
3. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. — Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
4. Офіційна веб-сторінка Природно-заповідного фонду Міністерства екології та природних ресурсів [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. — Режим доступу: <http://pzf.menr.gov.ua>
5. Чайка В.М. Екологічний стан агробіорізноманіття Тернопільського регіону. / Чайка В.М. Черлінка Т.П.// Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН України. – 2012. - № 3. — С.
6. Проблема екологічної безпеки геосистем та регіональна система оперативного (кризового) моніторингу природного середовища (на прикладі Тернопільської області) І. Чеболда // Наукові записки. Серія: Конструктивна географія та геоecологія. —2014. — № 1. — С.188-192.
7. Тернопільське лісове управління лісового та мисливського господарства [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Режим доступу: <https://ternopilis.gov.ua>
8. Указ президента України від 11.12.2009 р. «Про створення національного природного парку Кременецькі гори» . [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Режим доступу: - <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1036/2009>
9. Перелік території та об'єктів ПЗФ [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Тернопіль. – Режим доступу: <http://ecoternopil.gov.ua/index.php/pryrodni-resursy/pryrodno-zapovidnyi-fond/merezha-pzf>

10. Природний заповідник Медобори [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Тернопіль. – Режим доступу: <http://www.medobory-reserve.te.ua/>
11. WORLDS LONGEST CAVES. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – USA – Режим доступу: <http://www.caverbob.com/wlong.htm>
12. Мінеральні води України/ За ред. Е. О. Колесника, К. Д. Бабова,— К.: Купріянова, 2005. — 576с. — ISBN 966-8668-06-5
13. Звіти про НДР ДУ «Український НДІ медичної реабілітації та курортології МОЗ України» щодо вивчення та стандартизації мінеральних вод Тернопільської області.
14. Список пам'яток Тернопільської області (українська частина міжнародної ініціативи Wiki Loves Monuments 2018). [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Вікіпедія:Вікі_любить_пам'ятки/Тернопільська_область
15. Концепція розвитку туризму та курортів у Тернопільській області до 2020 р. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Режим доступу: <http://www.oda.te.gov.ua/main/ua/publication/content/21627.htm?lightWords=розвитку%20туризму%20та%20курортів>
16. Інвестиційні паспорти районів Тернопільської області [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Режим доступу: <http://www.oda.te.gov.ua/main/ua/publication/content/32345.htm>
17. Форма звітності 4ДКПЗФ станом на 01.01.2017р. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Київ – Режим доступу: <http://pzf.menr.gov.ua/пзф-україни/території-та-об'єкти-пзф-україни.html>
18. Екологічний паспорт Тернопільської області за 2017 рік [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Тернопіль. – Режим доступу: <http://ecoternopil.gov.ua/index.php/stan-dovkillya/ekopasport>
19. Перспективи розширення площі природно-заповідного фонду у Тернопільській області [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. –

Тернопіль. – Режим доступу: <http://ecoternopil.gov.ua/index.php/pryrodni-resursy/pryrodno-zapovidnyi-fond/rozshyrennia-pzf>

20. Кременець: її величність історія на Замковій горі // Дзеркало тижня. - 2005. – 15 жовтня. – с.21

21. Санаторій «Медобори» [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Тернопіль. – Режим доступу: <http://www.medobory.com.ua/>

22. Санаторій «Барвінок» [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Тернопіль. – Режим доступу: <https://sanbarvinok.ub.ua/>

23. Пушкар З. Рекреаційне районування Тернопільської області/ З. Пушкар, Б. Пушкар// Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія. —2013. — № 2. — С.153-164.

24. Ткач Д. Господарський комплекс Тернопільської області: особливості структури та трансформації в ринкових умовах // Ткач Д., Ілляш І.// Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. - 2013. - Вип. 18. - С. 11–20.

25. Регіональний інформаційний портал «Тернопільщина» [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Тернопіль. – Режим доступу: <http://irp.te.ua/mly-nky-karstova-reshera/>

26. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону : монографія / за заг. ред. В. Г. Герасименко. — Одеса : ОНЕУ, 2016. — 262 с. ISBN 978-617-7128-15-0

27. Кредо Європейської Асоціації курортів [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Брюссель. – Режим доступу: <http://www.europeanspas.eu/>

28. Критерії оцінки природних територій курортів. / Укладачі: Бабов К.Д, Нікіпелова О.М. та ін. — Київ : 2010. — 18 с.

29. Рекреаційні ресурси регіону як один з основних чинників формування й розвитку територіально-рекреаційного комплексу прикордонної адміністративної області та їх класифікація/ Р. Мазурець// Луцьк

30. Культурно-пізнавальний туризм та його значення для розвитку малих міст Західних областей України// Вісник Львівського інституту економіки і туризму: Зб. Наук. Праць. - Львів: Видавництво ЛІЕТ, 2011. – Вип. 36. – С. 209-214
31. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 р. № 168-р.
32. Гуцал П. Адміністративно-територіальний поділ Тернопільщини в минулому // Тернопільська область: Адміністративно-територіальний устрій. — Тернопіль: РОМС-К, 1997. — С. 226—236.
33. Рекреаційні ресурси Тернопільщини / Збірник наукових праць Всеукраїнської науково-технічної конференції молодих учених та студентів. Одеса, 13 квітня 2018 р. — Одеса: Видавництво ОНАХТ, 2018. – с. 26-28
34. Основи розвитку туризму у Тернопільській області / Матеріали наукової конференції молодих вчених Одеського державного екологічного університету. Одеса, 02-08 травня 2018 р.- с.91

Публікації за темою магістерської кваліфікаційної роботи:

1. *Струнова О.С., Нікіпелова О.М./ Рекреаційні ресурси Тернопільщини/ Збірник наукових праць Всеукраїнської науково-технічної конференції молодих учених та студентів. Одеса, 13 квітня 2018 р. — Одеса: Видавництво ОНАХТ, 2018. – С. 26-28.*

2. *Струнова О.С., Нікіпелова О.М./Основи розвитку туризм у Тернопільській області / Матеріали наукової конференції молодих вчених Одеського державного екологічного університету. Одеса, 02-08 травня 2018 р.- С.91.*